

Rapport 2023:12

Länsstyrelsen
Stockholm

Landsbygdsutveckling på Djurö genom projektet Bygd för Bygd

För mer information kontakta
Länsstyrelsens enhet för landsbygdsutveckling
Tfn: 010-223 10 00

Foto omslag: Mostphotos

Utgivningsår: 2023

ISBN: 978-91-7937-229-3

Du hittar rapporten på vår webbplats www.lansstyrelsen.se/stockholm

Innehåll

Om Bygd för bygd	2
Bygd för Bygds syfte och mål	2
Valet av Djurö, Vindö och Stavsås.....	3
Metoden	4
Bygderna Djurö, Vindö och Stavsås.....	6
Djurös historia.....	7
Förbindelser och transportmedel	8
Service	9
Näringsliv.....	12
Natur och vatten.....	12
Utbildning, kultur och föreningsliv	14
Resultat från enkätundersökning.....	16
Om respondenterna i enkätundersökningen	16
Service	21
Kommunikationer	35
Kultur och fritid	39
Platser och natur.....	40
Sammanfattning av vad enkäten visar	43
Idéverkstaden på Djurö	46
Idéverkstadens metodik.....	46
Idéverkstadens resultat.....	48
Utvecklingsområden att utgå ifrån i det vidare arbetet	50
Om arbetsmetodens betydelse	51

Om Bygd för bygd

Projektet Bygd för Bygd har inriktats på landsbygdsutveckling enligt en arbetsmetod som tagits fram av Länsstyrelsen i Stockholms län. Projektidén baseras på utvecklingsarbete som Länsstyrelsen har bedrivit i skärgården under namnet Ö för Ö.

Bygd för Bygd relaterar också till Region Stockholms strategi Landsbygds- och skärgårdsstrategi för Stockholmsregionen. Strategin syftar till att främja en hållbar utveckling på landsbygden och i skärgården och stärka kopplingen mellan stad och land. Arbetet i Bygd för Bygd har utgått från strategins insatsområden som handlar om att förbättra tillgängligheten, utveckla attraktiva och livskraftiga lokalsamhällen, stärka det lokala näringslivet och gynna natur-, kultur- och rekreationsvärden.

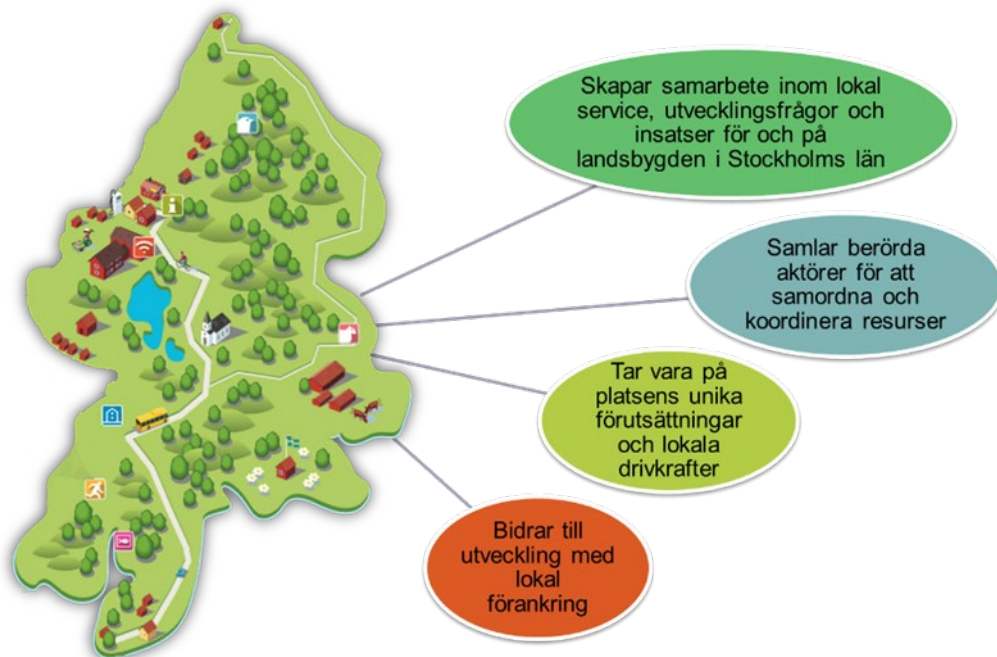
Projektets övergripande effektmål är att öka möjligheten och skapa bättre förutsättningar för människor att leva, bo och verka på landsbygden i Stockholms län.

Projektet har finansierats av medel från Region Stockholm.

Bygd för Bygds syfte och mål

Genom Bygd för Bygd ska det lokala engagemanget i den eller de landsbygder som ingår tillvaratas och lyftas. Det görs genom incitament och stöd till företagare, föreningar och boende att starta och driva projekt och företag som gynnar lokalt förankrad utveckling. I projektet ingår också att öka kunskapen om de specifika bygdernas behov, förutsättningar, möjligheter och utmaningar – lokala såväl som strukturella.

Deltagarna ska med Länsstyrelsens stöd formulera och leda utvecklingsidéer genom egna projekt. Det är med andra ord deltagarna själva som ansvarar för att formulera, genomföra och förvalta projekten. Länsstyrelsens roll är att facilitera aktiviteter, bjuda in till möten, tillhandahålla information (exempelvis om finansieringsmöjligheter och exempel på liknande projekt), förmedla kontakter, samordna insatser och ha avstämningar med projektägare.

I korthet är Bygd för Bygd's syfte att:

- Tillvarata och lyfta platsens förutsättningar och det lokala engagemang som finns på landsbygden.
- Förbättra samarbeten mellan olika aktörer som ägnar sig åt och berörs av lokal service, platsrelaterade utvecklingsfrågor och samhällsfrämjande insatser för bygderna.
- Samla berörda aktörer för att samordna och koordinera resurser samt stimulera samarbeten.
- Bidra till utveckling genom lokal förankrade och hållbara projekt.
- Informera om eventuella stöd och annan möjlig finansiering kopplade till projektidéer.

Länsstyrelsens projektmål har främst varit att ge stöd till områdets deltagare att formulera, initiera och driva utvecklingsidéer.

Valet av Djurö, Vindö och Stavnäs

När projektet Bygd för Bygd inleddes var flera bygder runtom i Stockholms län aktuella. De bygder som valdes ut representerade olika delar av länet, med delvis skilda sociala, ekonomiska och geografiska villkor. Urvalet gjordes i samarbete med Leader Stockholmsbygd och berörda kommuner utifrån vilka bygder de inblandade aktörerna drev utvecklingsinsatser i eller hade behov att få mer kunskap om.

Sedan ändrades förutsättningarna för projektets genomförande, bland annat på grund av coronapandemin. Metoden behövde därför ändras, samtidigt

som personalomsättningar skedde i projektet. Förändringen krävde tid och resurser. Följden blev att projektets omfattning behövde minska och resurserna inriktas på ett område. Valet föll på Djurö (med omnejd), där Bygd för Bygd-metoden (se nedan) genomfördes både för att stimulera lokalt förankrade utvecklingsinsatser på själva platsen och ha en specifik ort att genomföra metoden i. Erfarenheterna från genomförandet av metoden kunde sedan utgöra ett exempel för andra bygder att utgå ifrån vid liknande utvecklingsinsatser.

En orsak till valet av Djurö var att inventeringen av bygden, som inkluderade besök, kontakter, skriftliga underlag och enkätundersökning, var längst framskriden på Djurö (inklusive Vindö och Stavnäs, som är sammanknutna med Djurö). Ett annat, sammanhängande skäl, var att Leader Stockholmsbygd genomförde en lokalekonomisk analys (LEA) i området inom ett projekt med namnet Smart bygdeutveckling och stark lokalekonomi.

Det innebar att Leaderföreträdare tillsammans med en projektgrupp tog fram statistik om Djurös samlade inkomster, vilket i kombination med en inventering av människors kunskaper, drivkrafter och resurser skulle resultera i en handlingsplan för lokal utveckling. Projektdeltagarna fick genom analysen syn på vad som konsumeras innanför och utanför bygden – och därmed hur handelsbalansen ser ut mellan lokalinvånarnas samlade inkomster och utgifter. En sådan sammanställning har gett kunskap om hur och var pengar används och kan användas.

Leaders projekt innebar att synergier kunde skapas mellan Bygd för Bygd och den lokalekonomiska analysen, vilket förväntades stärka insatsernas genomslagskraft i området. Till exempel delades vissa målsättningar i båda projekten, såsom att öka möjligheten för människor att leva, bo och verka i sin bygd.

Metoden

Här ges en översikt av vilka delar som har ingått i genomförandet av Bygd för Bygd:

1. Inventering

Först gjordes en inventering av Djurö, Vindö och Stavnäs för att ha ett kunskapsunderlag att utgå ifrån i det vidare arbetet. En sammanställande bild gjordes av vilka övergripande samhällsvillkor som råder i de utvalda bygderna (det vill säga Djurö, Vindö och Stavnäs sammantaget). Under inventeringen undersöktes grundfakta om platsen; pågående förändringsarbeten; identifierade behov av och förslag på förändring; vilka aktörer som har särskilda ansvar och intressen i bygden; exempel på lokala kompetenser samt finansieringsmöjligheter.

Förmöten hölls med företrädare för Leader Stockholmsbygd och föreningar i lokalsamhället. Då konkretiserades vad Bygd för Bygd handlar om och hur

projektet kunde genomföras på platsen. Deltagarna urskilde vilka utmaningar och styrkor som kännetecknar bygden och vilka behov av och möjligheter till utveckling de såg. Representanterna delade också med sig av vilka lokala utvecklingsinriktade aktiviteter som redan skedde, var på gång och kunde fångas upp i projektet.

Företrädarna gav förslag på nyckelpersoner som kunde vara viktiga att ha kontakt med under projektets gång för att öka möjligheten att forma och driva lokalt förankrade projekt. Inventeringen bidrog till att utkristallisera möjliga teman/frågeställningar under kommande träffar och dialoger med personer som var verksamma och boende i orten.

Som en del av inventeringen skickades en enkät till invånare i området (det vill säga bygderna Djurö, Vindö och Stavsnäs). Frågorna och svaren ringade in hur invånare på Djurö, Vindö och i Stavsnäs uppfattar sin bygd utifrån vad de värderar, efterfrågar och ser för utmaningar, behov och möjligheter. Enkätsvaren fördjupade bilden av inom sakområden det finns goda förutsättningar för att bedriva utvecklingsprojekt inom i de utvalda bygderna. Enkätunderlaget gav dessutom möjlighet att jämföra likheter och skillnader mellan bygderna. Jämförelsen underlättade prioriteringar av insatser och förståelse för hur resurser kunde samordnas för att tillgodose gemensamma behov.

2. Idéverkstad

En idéverkstad genomfördes den 26 augusti 2022 i Djurö skolas matsal. Bland deltagarna fanns människor som bor och verkar i någon av de aktuella bygderna. Dessutom medverkade företrädare för Länsstyrelsen i Stockholms län, Region Stockholm, Leader Stockholmsbygd och Värmdö kommun.

Under idéverkstaden formulerade och prioriterade deltagarna utvecklingsinriktade idéer som kunde bli lokalt drivna projekt. Idéerna formades utifrån vilka sakområden som särskilt hade uppmärksammats under inventeringen, framför allt i enkätundersökningens svar.

3. Dokumentation

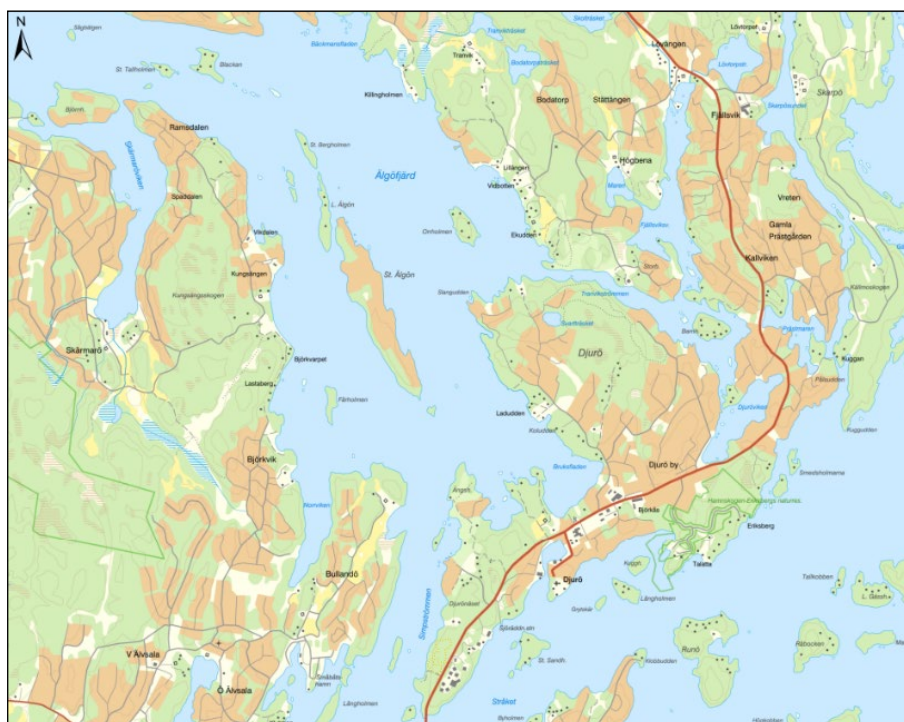
Vad som framkom under idéverkstaden dokumenterades, sammanställdes och förmedlades till relevanta målgrupper. Resultatet av den dokumentationen beskrivs i den här rapporten.

4. Uppföljning

Beroende på vilka idéer som drivs vidare och i vilken form har Länsstyrelsen och andra offentliga organisationer möjlighet att ge projektgrupper hjälp och stöd. Det kan handla om att förmedla kontakter, informera om finansieringskällor och på andra sätt underlätta för deltagarna att komma vidare i sin process.

Bygderna Djurö, Vindö och Stavsnäs

Djurö är en ö i Stockholms skärgård belägen i Värmdö kommun vid Kanholmsfjärden. Till följd av landhöjningen under de senaste seklerna är ön numera sammanväxt med Vindö och Skepparön/Djurönäset. Djurö, Vindö och Stavsnäs är landsbygdpräglade orter där det finns centrum, handel och viss samhällsservice. Centrala Djurö och Stavsnäs präglas av villaområden, flerbostadshus, radhus och parhus. Bostadshusen används både som permanent- och fritidsboende.

Figur 1. Karta över Djurö och kringliggande område. Källa: Länsstyrelsen i Stockholms län.

Djurö ligger cirka fem mil öster om Stockholm i anslutning till änden av väg 222 och är sammankopplad med Stavsnäs via Djuröbron. På ön finns tätorten Djurö och här bor omkring 1 600 personer permanent. Under sommarmånaderna mångdubblas dock antalet invånare i området när fritidsboende kommer till sina stugor. Djurös tätort har vuxit fram längs Sollenkrokavägen som tar vid norr om väg 222. Strax intill bron till Djurö och Vindö ligger Djurhamn som är ett litet samhälle med hyreshus, villaområden, affärer, vårdcentral, bibliotek och skola.

På Vindö bor omkring 400 personer permanent. Stavsnäs har en befolkning på knappt 2 000 personer. Under de senaste åren har en ökning skett av antalet människor som bosatt sig i tidigare fritidshusområden. Norrut på Vindö finns utspridda villaområden och ett stort antal fritidshus. Stavsnäs och dess omgivning präglas av gröna ytor såsom trädgårdar, skog med skyddsvärda sandtallskogar, sandiga biotoper, hållmarker, grundvattentäcker och kulturmiljöer.

Som en del i den strategiska utvecklingen av arbetsplatser och service i bygderna ser Värmdö kommun ett behov av en ökad befolkning i arbetsför ålder. Kommunen vill i översiktsplanen skapa möjligheter både för människor att bo i småhus i jämförelsevis perifera lägen och en mer funktionsblandad miljö i centrumområdena. I de centrala delarna har kommunen planmonopol. Där finns också tillgång till kollektivtrafik, infrastruktur och service bland annat för människor som inte kan ta sig längre sträckor.

Djurös historia

På Djurös södra sida fanns redan under forntiden en lagunhamn utmärkt, vars äldsta belagda bruk markeras av de förmodligen högmedeltida ortnamnen Kuggholmen och Kuggberget. Hamnen omnämns första gången i skrift under 1450-talet och kallas då Djurhamn. Trots att hamnen gradvis blev grundare på grund av landhöjningen användes den flitigt av både danska och svenska örlogsflottor fram till omkring 1700. Därefter användes den som ankringsplats för mindre segelfartyg. Ett av de många stora skepp som har legat i Djurhamn var Riksvasa som 1623 tog eld, bogserades från hamnen och sjönk ett par kilometer därifrån.

Djurö by är bebodd från 1538 och framåt. Det finns inga fornlämningar som tyder på att ön har varit permanent bosatt innan dess. Byn tillhörde Värmdö skeppslag som länge utgjordes av en enda socken. På grund av hamnverksamheten och bybornas avstånd till Värmdö kyrka bildades 1683 en annexförsamling; Djurö socken som även omfattade Stavsnäs och Runmarö.

Även fast invånarna tidigt höll egna sockenstämmor blev Djurö socken inte fullt självständig förrän 1889. Bygden fick dock egen kyrka redan 1683: Djurö kyrka. Det är skärgårdens äldsta träkyrka. Platsen där kyrkan ligger har utgjort ett av mellanskärgårdens viktigaste centra med skyddat hamnläge. En viktig inseglingsled gick här till Stockholm.

Genom landhöjden har Djurö förenats med Skepparön/Djurönäset och Vindö via smala näs. Djuröbron mellan Ramsmora vid Stavsnäs och Djurös södra udde blev färdig 1962. Det är en bågbro i betong med en spännvidd på 180 meter. 1974 förenades de dåvarande kommunerna Djurö, Värmdö och Gustavsberg i en storkommun som fick namnet Värmdö kommun, där Gustavsberg är centralort. 2002 slogs Djurö församling samman med Möja och Nämdö församlingar.

Förbindelser och transportmedel

Mellan Stockholms innerstad och Djurö tar resan 40–50 minuter med bil, buss eller skärgårdsbåt.

Buss

I dagsläget stannar två busslinjer nära Djurö: 433 och 434 till och från Slussen i Stockholm. Restiden är cirka 50 minuter. Vissa bussar kör endast till Stavnäs, varifrån passagerare kan kliva av vid Djuröbron och gå över till Djurö.

Bil och cykel

Väg 222 går mellan Slussen och Djurö, via Värmdö. Den kallas Värmdöleden från gränsen mellan Stockholms stad och Nacka kommun fram till Mölnvik, där vägen fortsätter via Strömma mot Stavnäs. Mellan Ålstäket och Stavnäs finns sträckor med skymda kurvor, krön och bergsskärningar som påverkar trafiksäkerheten. Sträckan mellan Strömma och Djuröbron saknar belyst gång- och cykelväg, vilket påverkar säkerheten, inte minst för oskyddade trafikanter.

Transportmöjligheterna är begränsade under rusningstid. Kommunen framhåller i sin översiktsplan att framkomligheten och trafiksäkerheten längs vägarna behöver förbättras, delvis med hänsyn till det växande antalet människor som bosätter sig i området och är beroende av bil.

Stavnäs och Djurö är sammanbundna via Djuröbron. Det tar 8 minuter med bil och 18 minuter med cykel att röra sig mellan bygderna. Mellan Djurö och Vindö tar resan 14 minuter med bil och 28 minuter för den som cyklar.

Båt och replipunkter

Stavnäs vinterhamn är en replipunkt (hamn med samhällsservice som är av stor betydelse för kontakten mellan fastlandet och skärgården) med bastrofik som går året om mellan fastlandet och skärgårdsöar som Sandhamn, Runmarö, Harö och Eknö. Här passerar ett stort antal båtar med passagerare och gods under året.

I Stavnäs vinterhamn har Trafikverket en allmän brygga för lastning och lossning av fartyg. Vid Stavnäs vinterhamn finns dessutom tillgång till bussförbindelser mellan Slussen och Djurö samt en terminal för gods som ska transporterats till skärgården.

Enligt Värmdö kommuns översiktsplan behövs en standardhöjning av vägarna till och från replipunkten för att kollektivtrafik, skärgårdstrafik och godshantering till kärnöar (öar som garanterar viss samhällsservice till de boende) ska kunna utvecklas. I samband med utvecklingen av Stavnäs replipunkt vill kommunen även stärka hamnen med fler parkeringsplatser, båtplatser och utökad service. Utrymme ska tillgängliggöras för vänd- och lastningsplatser, bryggor och terminaler för gods och passagerare.

Kommunen anser också att samordningen mellan bussar och sjötrafik behöver förbättras och information om färdstätt förtydligas.

Vid Djurö hamn hyrs lokaler och båtplatser ut. Här finns också företag som har verksamhet. Hamnen är inte tillgänglig för allmänheten. Däremot finns en skolbrygga som används av elever och personal. Vid skolbryggan finns en marknadsplats och ett utegym.

Service

I området Stavsnäs, Djurö och Vindö finns grundläggande service, även om tillgången till servicen beror på var invånarna bor. Kommundelscentrumens servicen inkluderar sådant som dagligvaruhandel, skola, förskola, bibliotek, räddningstjänst, idrottshall, återvinningscentral och vårdcentral. Däremot saknas bland annat apotek och en lokal som rymmer minst 100 personer.

Värmdö kommun menar i sin översiktsplanering att det behövs viss komplettering av bostäder och lokaler i kommundelscentrumen för att en viss servicenivå ska kunna upprätthållas oavsett säsong. Till exempel vill de underlätta distansarbete med ett större utbud av kontorshotell och delade arbetsplatser. De efterlyser också en fortsatt förtätning av centrala Djurö i syfte att skapa ett mer sammanhållet samhälle.

Kommunen ser behov av bebyggelseutveckling för att tillräcklig samhällsservice ska kunna tillhandahållas i Stavsnäs. Till exempel planeras flerbostadshus att byggas vid Stavsnäs vinterhamn, vilket ska bidra till ett mer blandat bostadsbestånd. Liksom på Djurö vill kommunen skapa fler möjligheter till distansarbete, bland annat genom etablering av kontorshotell.

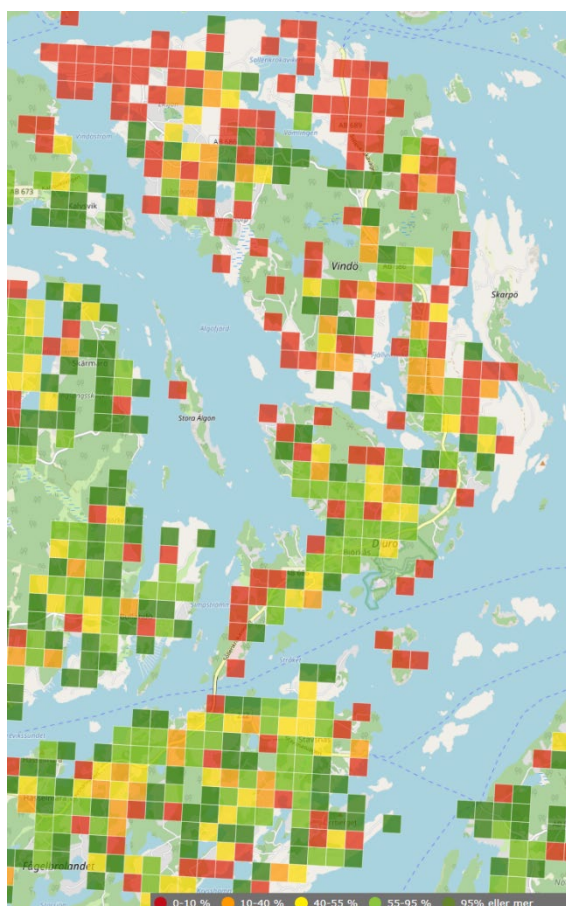
Post och paket

Postnord och CityMail levererar brev varannan dag. Paketutlämning finns i ICA Nära-butikerna på Djurö och i Stavsnäs. Sedan början av 2022 finns även Instabox för paketuthämtning i ICA-butikerna. DHL levererar paket till Djuröbron Bensin.

Bredband

De flesta fastigheter på Djurö och Stavsnäs har tillgång till bredband via fiber. Fibern är nedgrävd i de centrala delarna och luftledning används i ytterområdena. Viss bredbandsutbyggnad har skett på Vindö. Ett par av de projekt som startats har dock avbrutits på grund av konkurser hos entreprenörer och andra problem.

Figur 2 visar tillgången till bredband i området. Området är indelat i färgade rutor på 250 gånger 250 meter. De färgade rutorna visar hur många procent av hushållen i området som har tillgång till fiber.

Figur 2. Tillgång till bredband 2018 på Djurö, Vindö och i Stavsån. Källa: Bredbandskartan.

Sjukvård

På Djurö finns en regionsdriven vårdcentral som erbjuder olika former av medicinsk behandling och omvårdnad.

Närmsta akutmottagning finns på Södersjukhuset (omkring 4,3 mil från Djurö), men Nacka sjukhus (cirka 3,5 mil från Djurö) har en närakutmottagning. En barnvårdscentral (BVC) finns i Hemmesta, cirka 1,8 mil från Djurö.

Vatten och avlopp

Det kommunala vattnet kommer huvudsakligen från vattentäkterna i Stavsån och på Ingarö, men även Mälaren vid behov. Djurö har ett reningsverk som avlopp från delar av Stavsån och Djurö är anslutet till. Värmdö kommun bedömer i översiktsplanen att grundvattnet har god kemisk och kvantitativ status, även om data saknas för mer tillförlitliga bedömningar. Fortsatt utbyggnad av kommunalt vatten och avlopp planeras för att säkra tillgången till dricksvatten och förutsättningarna för god hälsa och miljö, där utbyggnad av vatten och avlopp är en åtgärd för att minska läckage av näringsämnen från bebyggelse.

I Stavsån ligger en av kommunens reservvattentäkter som är ett så kallat vattenskyddsområde, där grundvattnet omfattas av skyddsföreskrifter. Åtgärder inom vattenskyddsområden kan kräva tillstånd från tillsynsmyndighet (i det här fallet kommunens bygg- miljö- och hälsoskyddsnämnd. Den utveckling som sker i området behöver vara anpassad till områdets naturliga förmåga att rena och infiltrera vatten.

Kommunens uppfattning är att ingen ny bebyggelse bör ske i Stavsån primära vattenskyddsområde. I det sekundära området kan däremot bygglov för en- och tvåbostadshus prövas restriktivt. När nya bostäder byggs i Stavsån bör det enligt kommunens översiktsplan främst ske där det finns god tillgång till grundvatten.

Vindö saknar kommunalt vatten och avlopp. Bostadsutbyggnaden på Vindö ska enligt kommunen vara återhållsam med hänsyn till bristande tillgång på grundvatten i delar av området.

Här ges en sammanfattning av vilka områden som har kommunalt vatten och avlopp:

- Centrala Djurö (Björkås, Radhusen och Byns Gård)
- Fastigheter längs Kyrkvägen
- Djurö Södra och Djurönäset
- Stavsån Gärde
- Stavsån by
- Stavsån vinterhamn

Avfallshantering

Sophämtning hos hushållen sker en gång varannan vecka under lågsäsong. Mellan juni och augusti sker sophämtning en gång per vecka.

En stor återvinningsanläggning finns vid Djurö södra som är öppet torsdag, lördag och söndag. Behållare för pappersåtervinning finns vid:

- Sollenkroka brygga
- Björkås
- Djurö södra
- Ramsmora
- Stavsån Gärde
- Stavsån vinterhamn

Näringsliv

Det lokala näringslivet präglas av småföretagare, däribland hantverkare. Exempel på branscher med företag verksamma i området är bageri, byggvaror, data/IT, entreprenad/åkeri, handelsträdgård, hotell, restaurang, konferensanläggning och marin fordonstillverkning.

Större arbetsgivare som har bidragit till lokalsamhällets utveckling bland annat genom att sponsra olika evenemang och satsningar.

Övernattningsmöjligheter

Djurönäset Konferens & Hotell erbjuder övernattningsmöjligheter för privatpersoner året om. Vita Grindarna på Djurö havsbad har möjlighet till övernattningsmöjligheter i stugor under sommaren.

Natur och vatten

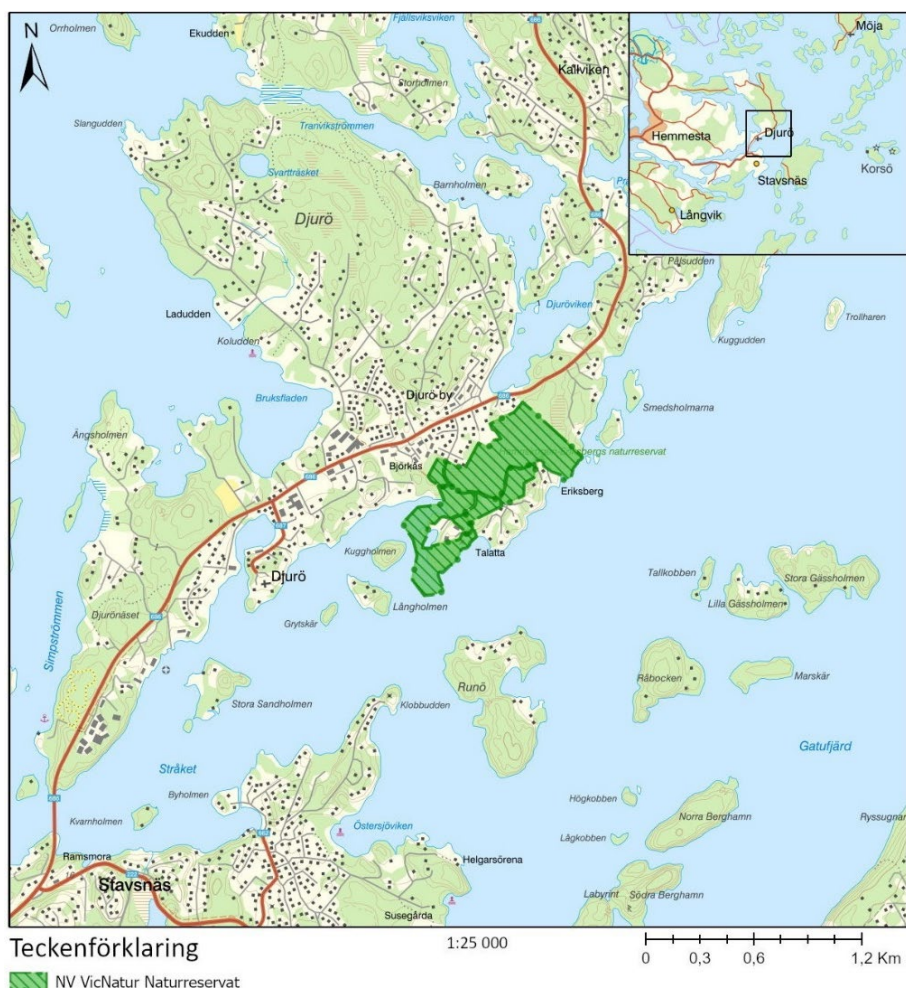
Djurö, Vindö och Stavsnäs finns i ett variationsrikt landskap med områden som har höga naturvärden. Den biologiska mångfalden på land märks främst i skogsmiljöer. Särskilt hög koncentration av områden med stor betydelse för den biologiska mångfalden finns på Djurö och Vindö. Till exempel finns stora sammanhängande barrskogsområden som möjliggör regional spridning för växt- och djurarter.

Naturresevat

Naturresevat bildas för att bevara biologisk mångfald, vårda och förvalta värdefulla naturmiljöer eller tillgodose behov av friluftsområden. En viktig källa till friluftsliv och rekreation för en stor andel av befolkningen är tätortsnära natur-områden (belägna 1–3 kilometer från bostadsorter). I området Djurö, Vindö och Stavsnäs finns sådan natur i skogar norr och söder om centrala Djurö (se figur 3).

Naturresevatet Hamnskogen Eriksberg på Djurö har bildats av Värmdö kommun och är beläget på sydöstra Djurö. Resevatet omfattar cirka 35 hektar och består huvudsakligen av skog i skärgårdsmiljö.

Hamnskogen Eriksberg är från friluftslivs- och rekreationssynpunkt ett mycket värdefullt område på grund av det tätortsnära läget och variationsrika skogslandskapet. Förutom Eriksbergs skogsområde omfattar resevatet även Svinholmen och Gärdsudden.

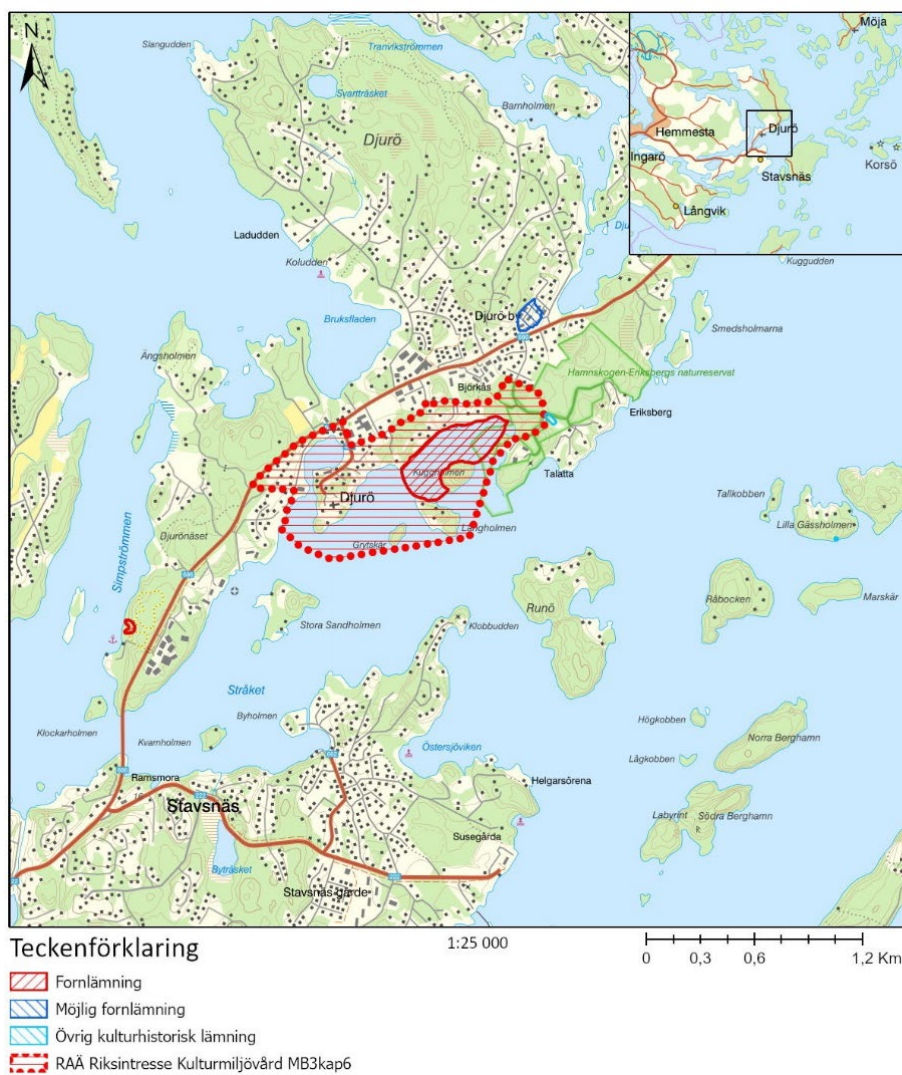

Figur 3. Karta över naturreservat på Djurö och kringliggande område. Källa: Lantmäteriet.

Kulturmiljö

Marina kulturlämningar har samma lagmässiga skydd som fornlämningar på land. På Djurö finns marina kulturområden som innehåller spår av hur vattenmiljöer har använts och utvecklats (se figur 4). Kulturarv i sådana områden kan innehålla lämningar av förlista fartyg och båtar, hamnar, varv, dammar och kvarnar. De marina kulturmiljöernas värde behöver beaktas i samband med sådant som kabeldragningar under vatten, muddring (schaktning av botten) och etablering av nya farleder.

På Djurö och i Stavsnäs finns kulturmiljöer som är av riksintresse (mark- eller vattenområden som anses nationellt skyddsvärda mot påtagliga ingrepp eller skador i den miljön). Det innebär att varje förändring inom sådana områden ska prövas med hänsyn till dess kulturmiljövärden. Exempel på sådana områden är miljöerna kring Djurö kyrka och Djurös centrala delar. Värmdö kommun bedömer i översiktsplanen att exploatering kan ske inom kommunens utvecklingsområden, till exempel för bostadsbyggande och utveckling av det lokala näringslivet, utan att det påtagligt påverkar platsens riksintressen.

Figur 4. Karta över riksintresse, kulturmiljövård och fornlämning/lämning på Djurö och kringliggande område. Källa: Länsstyrelsen i Stockholms län.

Utbildning, kultur och föreningsliv

På Djurö finns bland annat skola, förskola, bibliotek, kulturhus, museum och restauranger. Orten präglas också av ett rikt föreningsliv.

Skola/förskola och bibliotek

Djurö skola är den största skolan i Värmdö skärgårdsskolors rektorsområde. Skolan har cirka 330 elever från förskoleklass till årskurs 9.

Därutöver finns Djurö förskola, en kommunalt driven förskola belägen centralt på Djurö med plats för cirka 75 barn. I Stavsnäs ligger även Talldungens förskola, där också uppemot 75 barn kan gå. På Djurö finns dessutom ett bibliotek.

Rekreation

I Stavnäs sommarhamn finns bland annat skärgårdsmuseum, badplatser, bageri och restaurang. Från vinterhamnen finns möjlighet att ta sig till många skärgårdsöar via reguljär båttrafik eller taxibåtar. Djurö har restauranger, café, promenadstråk och badplatser.

Föreningsliv

Bygden har många föreningar som erbjuder olika aktiviteter och evenemang. Här finns exempelvis idrottsförening (bland annat fotboll, innebandy och gymnastik, inklusive för personer med funktionsnedsättning), byalag och kulturförening. Nedan följer en sammanställning av de större ideella föreningarna:

- Djurö-Vindö IF
- Djurö Byalag
- Djurö Konst & Kultur
- Djurö Skyttsporfförening
- Kulturarv Djurhamn
- Mötesplats Stavnäs
- Föreningen Skärgårdsmuseet
- Föreningen Fyrhuset

Resultat från enkätundersökning

Under 2022 genomfördes en enkätundersökning på Djurö, Vindö och i Stavsån. Målgruppen för undersökningen var permanentboende, fritidsboende, anställda och företagare i de nämnda bygderna. Totalt besvarade 448 personer enkäten, men enbart 437 av dem tillhörde målgruppen, varför resterande elva respondenter rensades bort i hanteringen av enkätsvaren. Bland de 437 respondenterna har nästan samtliga, 434 personer, permanent- eller fritidsboende i någon av bygderna. Tre respondenter (motsvarande 1 procent) har inte permanent- eller fritidsboende i någon av bygderna, utan arbetar och/eller driver företag i området.

I den följande redogörelsen av enkätundersökningen baseras svaren på de 434 respondenter som har boende i området, om inget annat framgår.

Om respondenterna i enkätundersökningen

Diagram 1 visar den geografiska fördelningen av de svarande med boende i någon av orterna. Till exempel har närmare hälften, 46 procent, boende på Djurö.

Diagram 1. Geografisk fördelning hos respondenterna

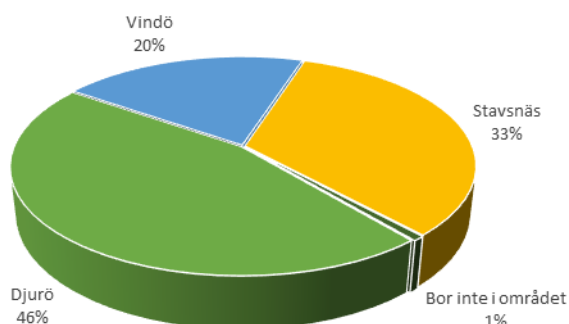
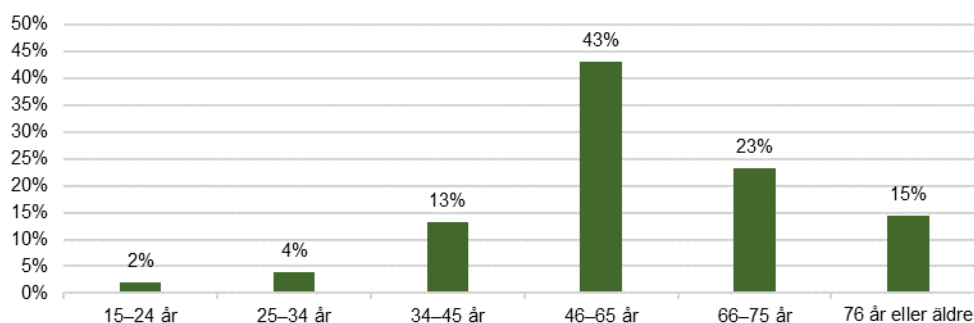

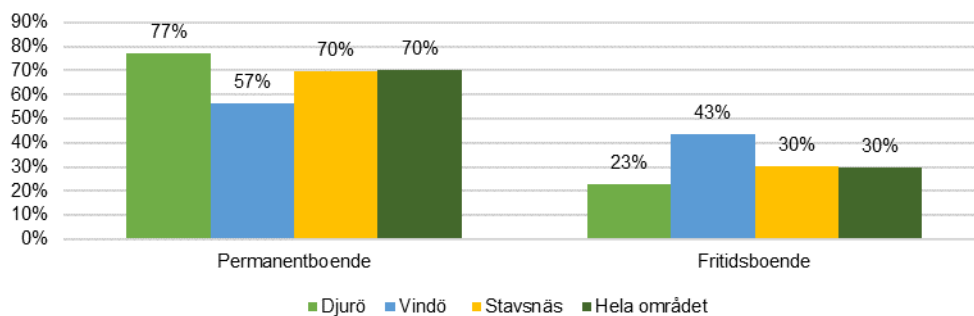
Diagram 2 redovisar respondenternas ålder. Bland de som besvarat enkäten och har permanent- eller fritidsboende i området är 81 procent över 45 år. Något som också kan konstateras är att 38 procent av de svarande är i pensionsålder (över 66 år). Endast 2 procent av de boende som har besvarat enkäten är under 25 år.

Diagram 2. Åldersfördelning hos respondenterna

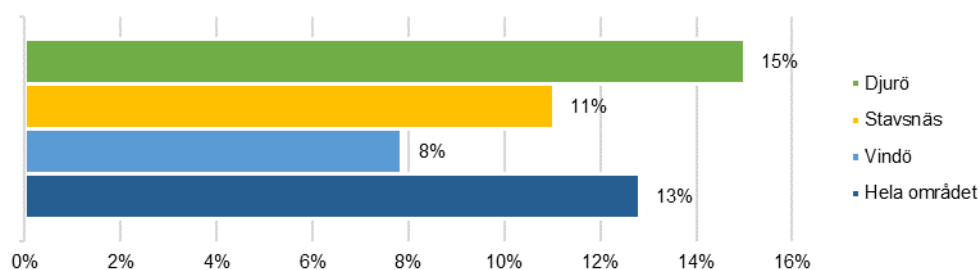
I diagram 3 redovisas hur stor andel av respondenterna som är permanent- eller fritidsboende. Merparten av de som har besvarat enkätundersökningen är permanentboende i någon av orterna.

Diagram 3. Andel av respondenterna som är permanent- och fritidsboende

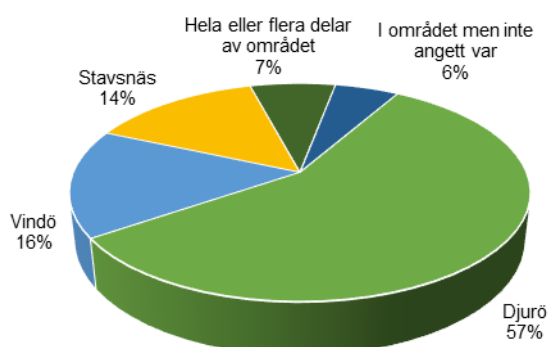
I diagram 4 nedanför framgår den geografiska fördelningen av de respondenter med permanent- och fritidsboende i någon av orterna som också driver företag eller är anställda i området. Diagrammet visar att 13 procent av de svarande som är permanent- eller fritidsboende i bygderna även lönearbetar och/eller driver företag i området. Det motsvarar 56 personer.

Diagram 4. Andel av respondenterna som arbetar och/eller driver företag i området

I följande diagram (5) ges en bild av var de 56 respondenter som lönearbetar och/eller driver företag i området är aktiva. Den största delen, 57 procent, av denna grupp är verksamma på Djurö.

Diagram 5. Geografisk fördelning av respondenterna som arbetar och/eller driver företag i området

Respondenterna med boende i någon av orterna har generellt haft en långvarig anknytning till bygden. Det framgår i diagram 6. Bland de svarande med boende på Djurö har 69 procent mer än 20 års relation till bygden. Bland samtliga respondenter med boende i området är motsvarande siffra 64 procent.

Diagram 6. Respondenternas tidsmässiga anknytning till bygden

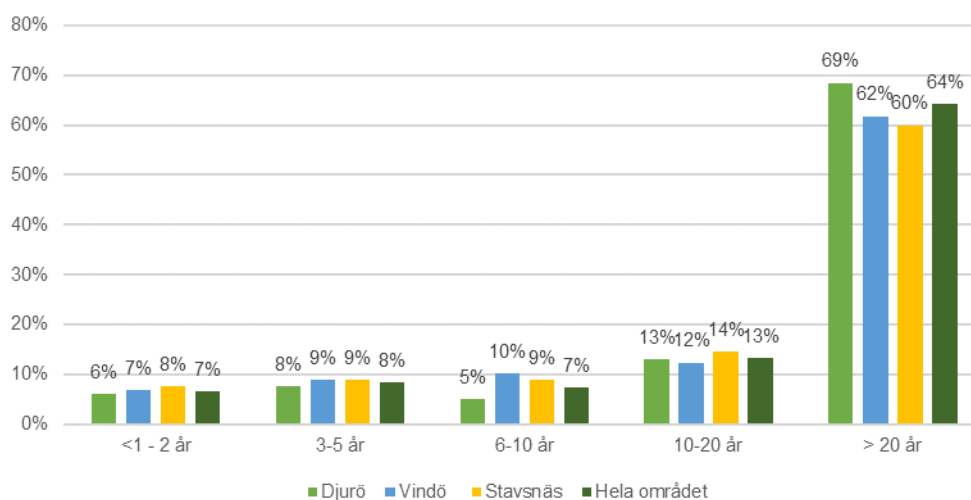
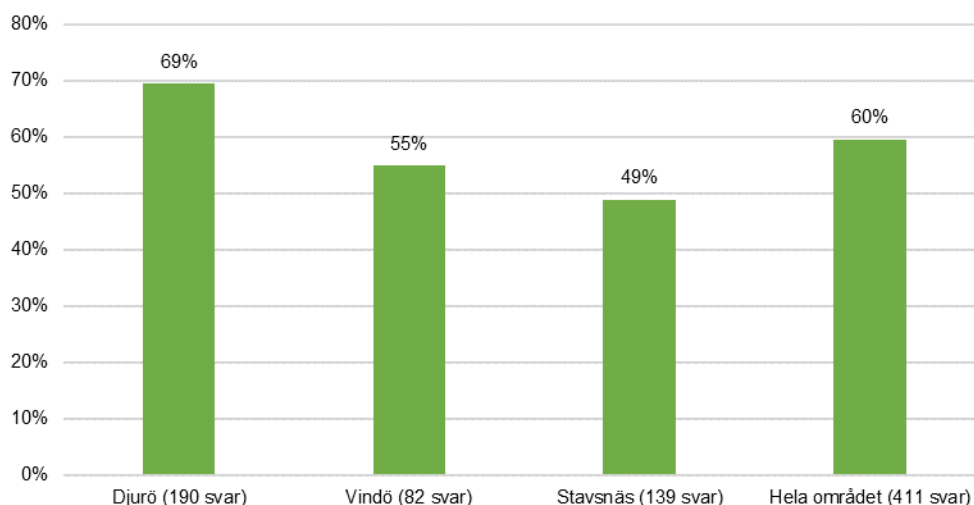

Diagram 7 visar att 60 procent av respondenterna är medlemmar i en eller flera föreningar. En större andel (69 procent) av de boende på Djurö är medlemmar i föreningar jämfört med boende på Vindö och i Stavsås (55 respektive 49 procent).

Diagram 7. Andel av respondenterna som är föreningsmedlemmar

Bland de respondenter som anger att de är medlemmar i en eller flera föreningar är 62 procent med i en intresseorganisation (se Diagram 8).

Diagram 8. Typ av förening som respondenterna är medlemmar i. Respondenterna kunde välja flera svarsalternativ på frågan.

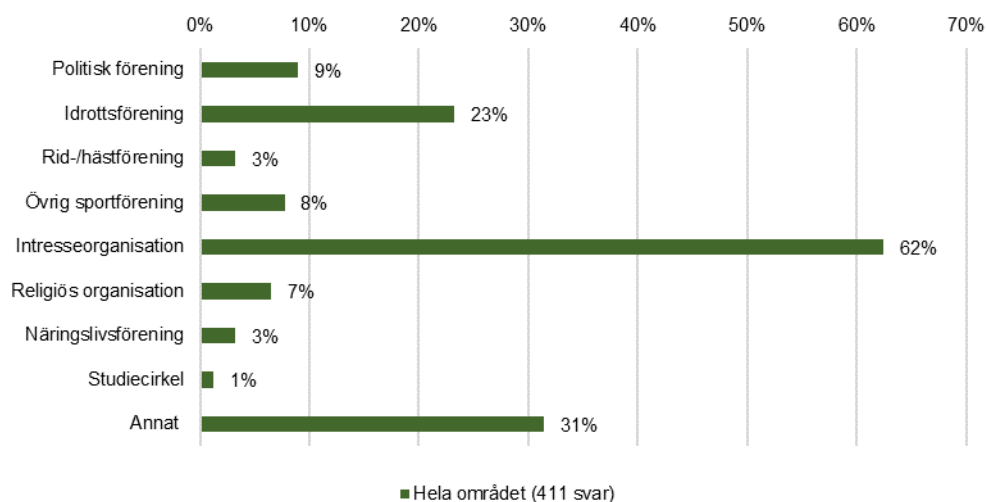
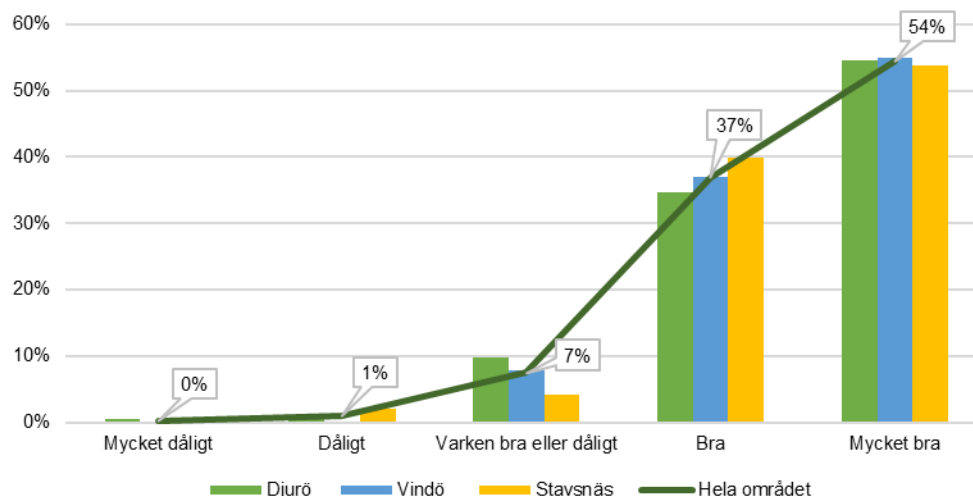

Diagram 9 anger hur respondenterna med boende på Djurö, Vindö och i Stavnäs respektive hela området uppfattar att det är att bo i sin bygd. De fick svara på frågan utifrån en femgradig skala från mycket dåligt till mycket bra. Staplarna till vänster visar andelen som är mer missnöjda med att bo i bygden, medan staplarna till höger speglar den andel som är mer nöjda med sitt boende.

Resultatet visar exempelvis att 89 procent av respondenterna på Djurö anser att det är bra eller mycket bra att bo i bygden. Endast 1 procent av dem tycker att det är dåligt eller mycket dåligt att bo i bygden.

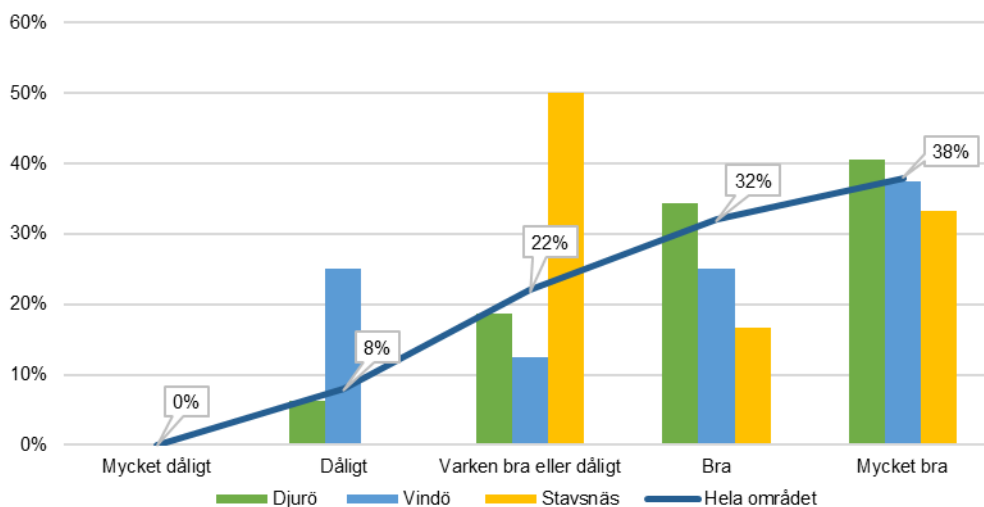
Diagram 9. Respondenternas uppfattning om hur det är att bo i bygden

Bland de respondenter som har en positiv upplevelse av sin boendemiljö framgår i fritextsvaren vad uppfattningen baseras på. Deras upplevelse handlar bland annat om den omgivande miljön (skärgården) och naturen kombinerat med närhet till viss grundläggande service, näringsverksamhet och staden (Stockholm). Även samhällsgemenskap och trygghet har framhållits som orsaker till varför bygden är bra att bo i.

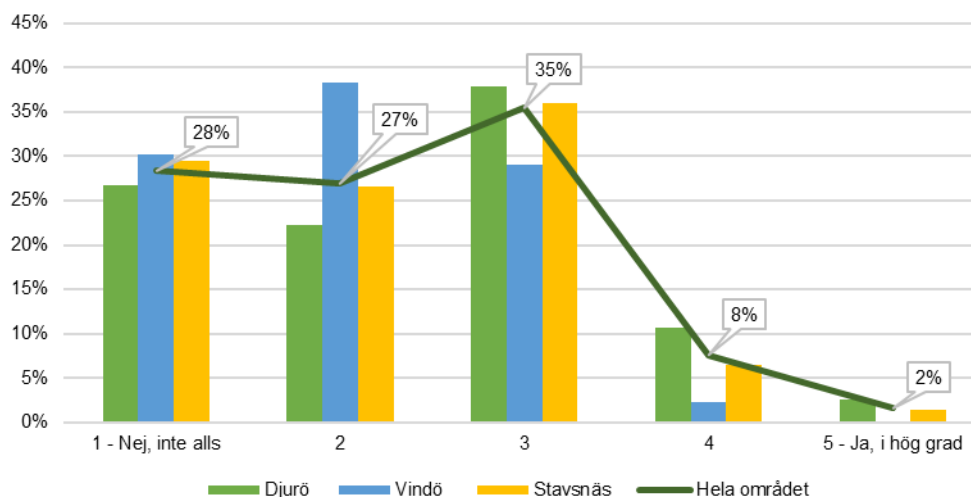
I enkäten har de (53) respondenter som är anställda och/eller driver företag i bygden fått besvara hur det är. Diagram 10 anger respondenternas uppfattning uppdelat på arbetstagare och företagare. Resultatet för hela området visar att 70 procent anser att det är bra eller mycket bra att lönearbeta och/eller driva företag i bygden. Motsvarande resultat för de som är anställda och/eller driver företag på Djurö är 75 procent.

Diagram 10. Respondenternas uppfattning om hur det är att arbeta och/eller driva företag i bygden

I diagram 11 har respondenterna fått uppskatta sin möjlighet att påverka vad som händer i bygden.

Diagram 11. Respondenternas bedömning av möjligheten att påverka vad som händer i bygden

Service

Enkätundersökningen innehöll frågor inom specifika områden. Ett av dessa områden var service, med frågor om respondenternas uppfattning om serviceutbudet i bygden. Hur stor andel av respondenterna som har besvarat respektive fråga framgår i diagrammen.

Kommersiell service

Diagram 12 visar vad respondenterna tycker om utbudet av livsmedel i bygden. Diagrammet visar att sammanlagt 80 procent av de svarande tycker att utbudet av livsmedel är bra eller mycket bra.

Diagram 12. Respondenternas uppfattning om utbudet av livsmedel i bygden

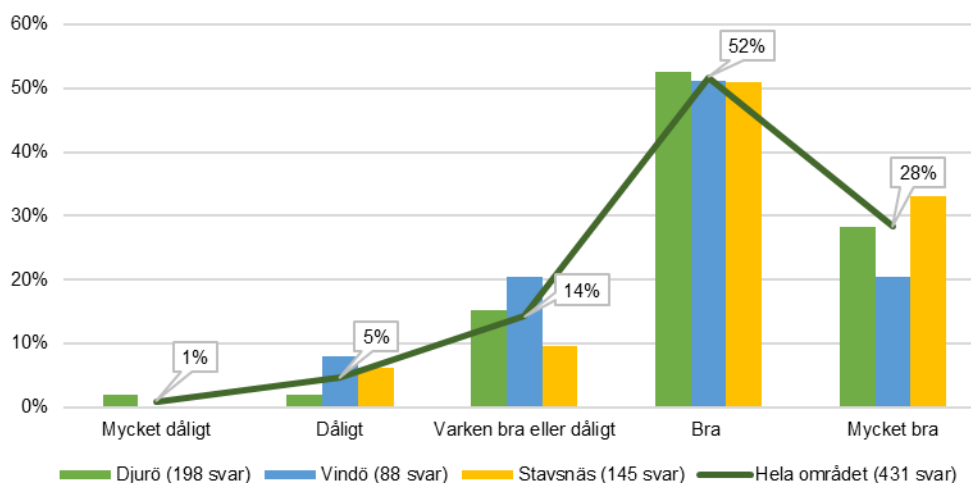
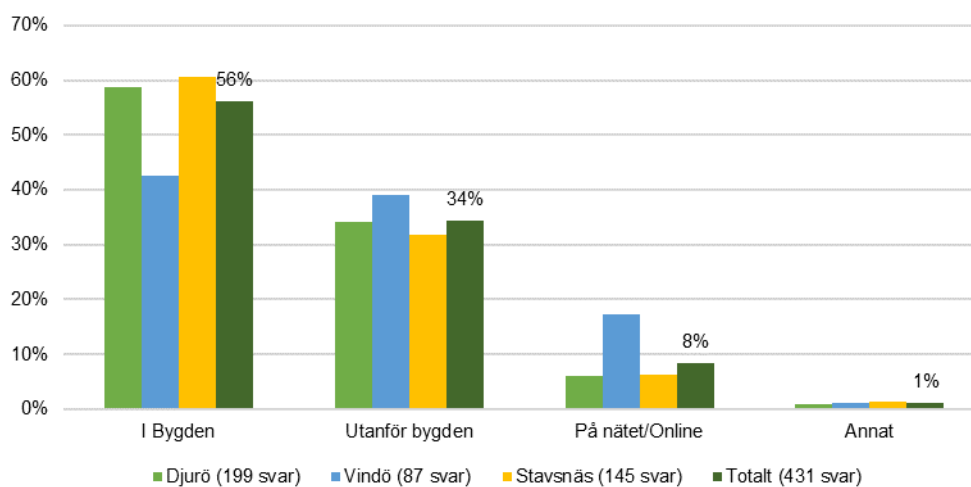

Diagram 13 illustrerar att majoriteten av de respondenter som bor på Djurö och i Stavnäs, 59 respektive 61 procent, huvudsakligen handlar livsmedel i bygden. Jämfört med boende på Djurö och i Stavnäs handlar boende på Vindö i större utsträckning livsmedel utanför bygden och via webbtjänster.

Diagram 13. Var respondenterna huvudsakligen handlar livsmedel

I fritextsvaren på frågan om vilken kommersiell service som saknas i bygden har sex personer efterfrågat ett bredare utbud av livsmedel. Åtta personer önskar ytterligare livsmedelsbutiker som kan konkurrera med de befintliga butikerna i området. Fem personer skulle vilja ha möjlighet att köpa färsk fisk och ser gärna att det finns en fiskbutik i området. Annat som nämns bland de svarande är delikatessbutik, grönsakstorg eller grönsaksmarknad samt möjlighet att köpa hantverksmässigt och lokalt producerade livsmedel.

I diagram 14 visas respondenternas uppfattning om utbudet av utemåltider, restauranger och caféer i bygden. Resultatet visar att 68 procent av de

svarande i hela området tycker att utbudet är bra eller mycket bra. En större andel av respondenterna på Vindö anser att utbudet är dåligt eller mycket dåligt (20 procent), jämfört med de svarandes uppfattning på Djurö (11 procent) och i Stavsnäs (11 procent).

Diagram 14. Respondenternas uppfattning om utbudet av utemåltider, restauranger och caféer i bygden

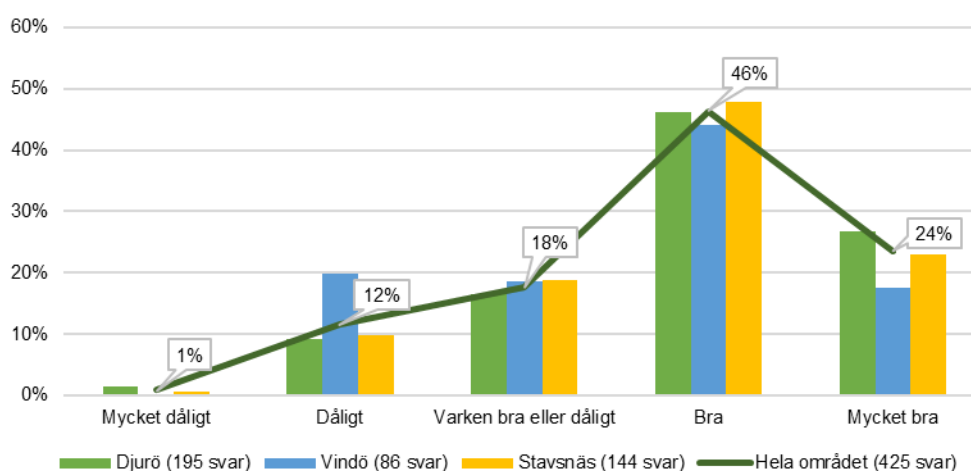
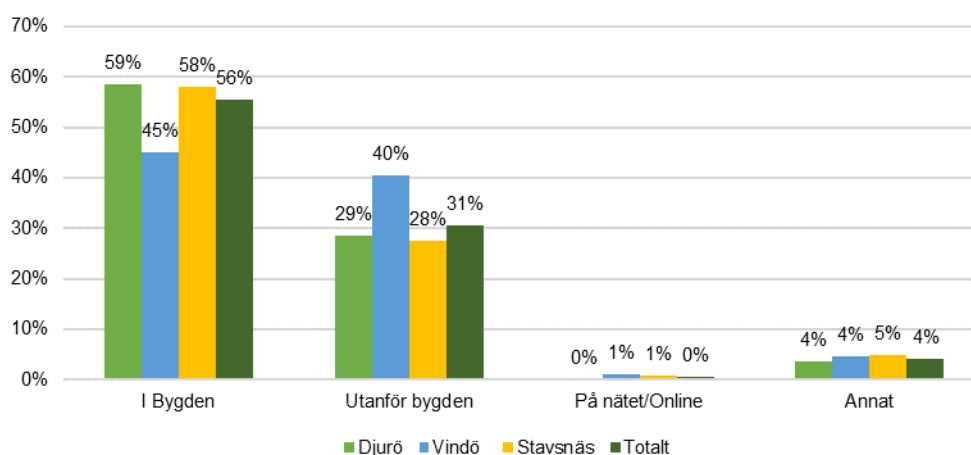

Diagram 15 visar att 56 procent av respondenterna huvudsakligen handlar utemåltider och besöker restauranger och caféer i bygden.

Diagram 15. Var respondenterna huvudsakligen handlar utemåltider och besöker restauranger och caféer

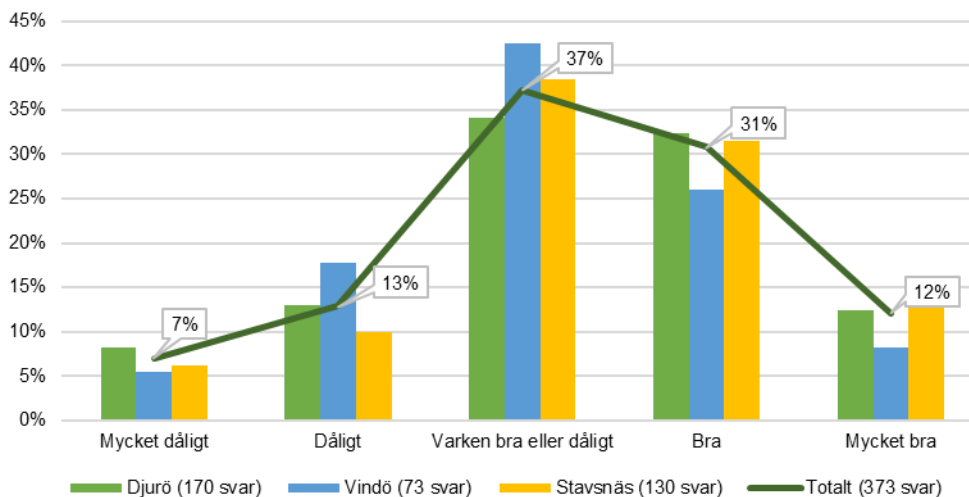

I fritextsvaren på frågan vilken kommersiell service som saknas i bygden önskar 19 respondenter restauranger som är öppna året om, även på vintern. Annat som efterfrågas är café av nio personer, grill/kiosk av fem personer och barer av fyra personer. Fem personer efterfrågar fler ställen med hämtmat och tre personer vill ha leverans av måltider.

Diagram 16 ger en bild av de svarandes uppfattning om utbudet av alkoholhaltiga drycker i bygden. Bland respondenterna anser 37 procent att

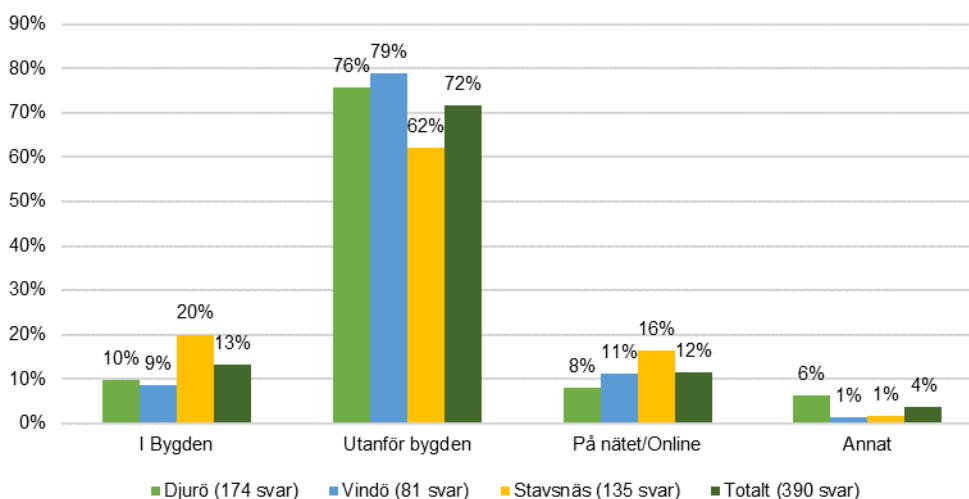
utbudet varken är bra eller dåligt och 20 procent tycker att utbudet är dåligt eller mycket dåligt.

Diagram 16. Respondenternas uppfattning om utbudet av alkoholhaltiga drycker i bygden

Majoriteten av de som har besvarat frågan om var de handlar alkoholhaltiga drycker uppger att de gör det utanför bygden eller via webben. Diagram 17 visar att 72 procent handlar alkoholhaltiga drycker utanför bygden och 12 procent genom webbtjänster.

Diagram 17. Var respondenterna huvudsakligen handlar alkoholhaltiga drycker i bygden

Respondenterna har haft möjlighet att besvara frågan vad som saknas i bygden gällande tillgång till alkoholhaltiga drycker. 18 respondenter önskar ett systembolag. Fyra personer efterfrågar även ett ombud för Systembolaget på Djurö.

Respondenternas uppfattning om utbudet av läkemedel i bygden visas i diagram 18. Bland de som har besvarat frågan anser 34 procent att utbudet

av läkemedel är dåligt eller mycket dåligt, medan 30 procent tycker att det är bra eller mycket bra.

Diagram 18. Respondenternas uppfattning om utbud av läkemedel i bygden

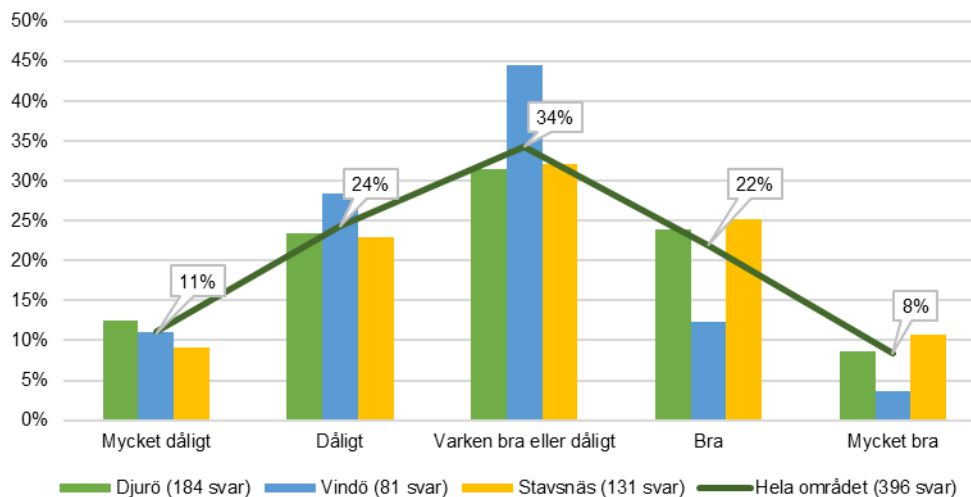
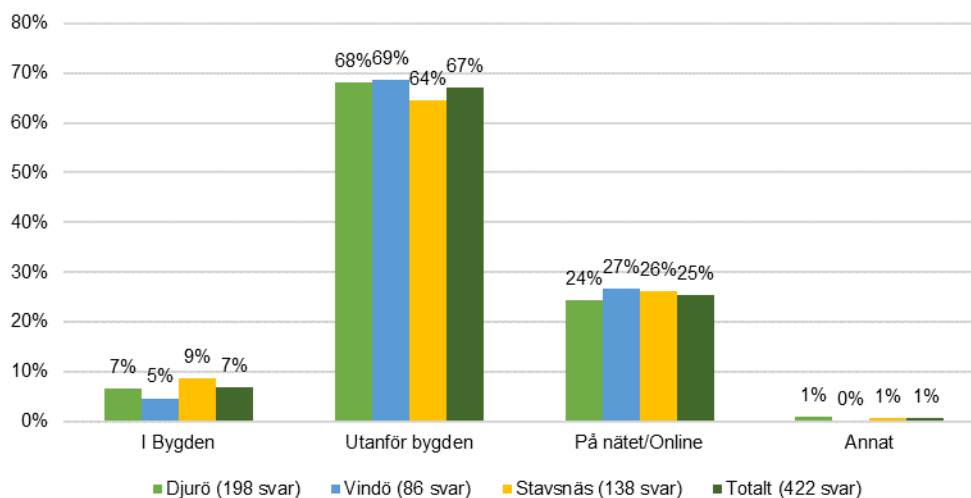

Diagram 19 visar att de allra flesta, 93 procent, av respondenterna handlar läkemedel utanför bygden eller via webben.

Diagram 19. Var respondenterna huvudsakligen handlar läkemedel

Bland de respondenter som har lämnat fritextsvar om utbudet av läkemedel vill 57 personer ha tillgång till apotek eller läkemedel i bygden.

Diagram 20 visar att de flesta respondenter som har besvarat frågan om byggnadsvanor tycker att utbudet i bygden är bra eller mycket bra.

Diagram 20. Respondenternas uppfattning om utbudet av byggnadsvaror i bygden

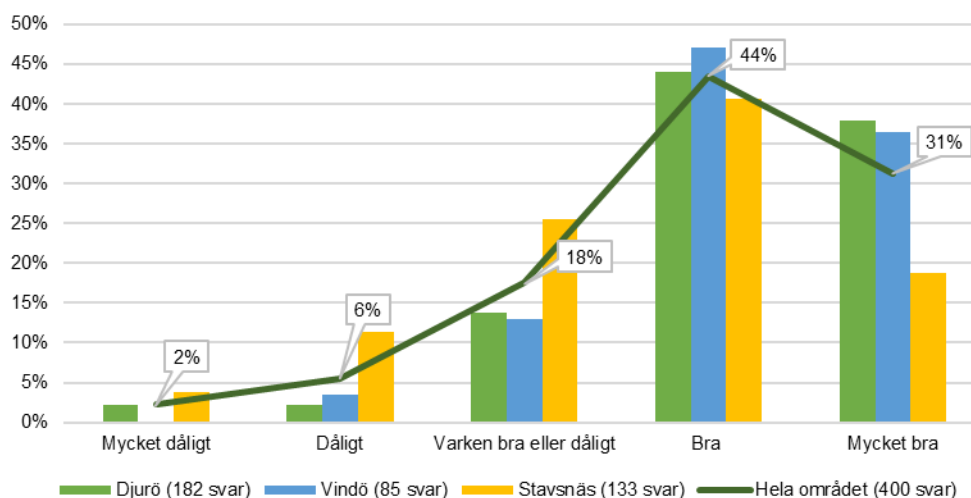
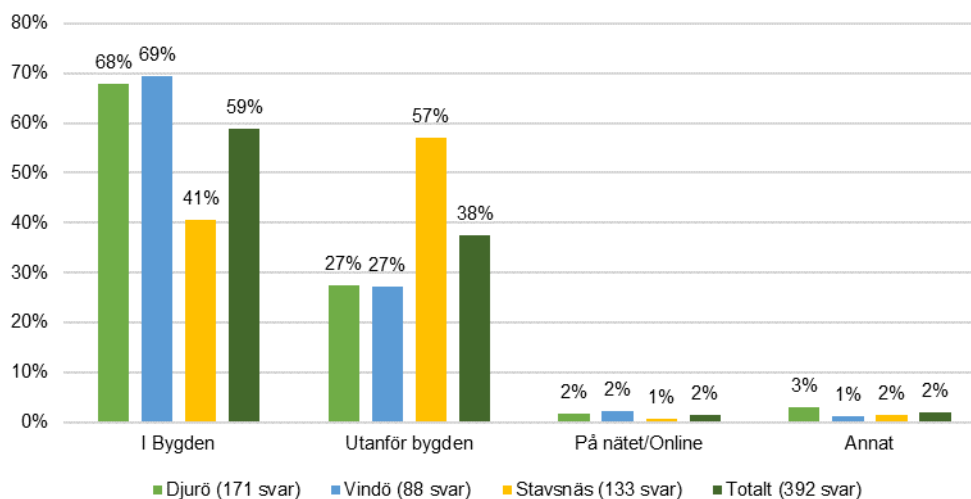

Diagram 21 visar var respondenterna handlar byggnadsvaror. Bland de svarande anger 59 procent att de handlar i bygden. Dock handlar boende i Stavsås byggnadsvaror utanför bygden i större utsträckning än boende på Djurö och Vindö. 41 procent av de som har besvarat frågan och bor i Stavsås handlar byggnadsvaror i bygden, vilket kan jämföras med boende på Djurö och Vindö, där 68 procent respektive 69 procent handlar byggnadsvaror i bygden.

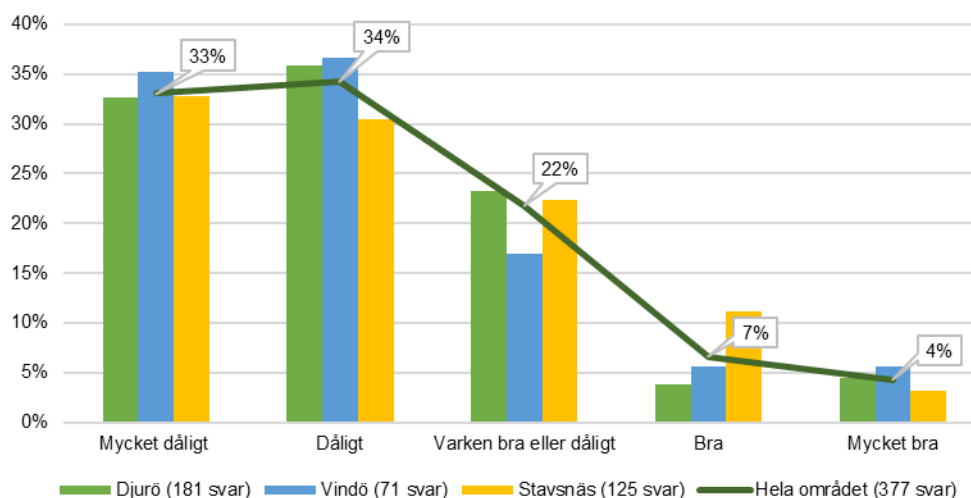
Diagram 21. Var respondenterna huvudsakligen handlar byggnadsvaror

På frågan om vilken service av byggnadsvaror som eventuellt saknas i området uppger 14 respondenter att de saknar en färg- och järnhandel. Sju personer efterfrågar också en byggnadshandel.

Angående utbudet av kläder och mode i bygden anger 67 procent av respondenterna som har besvarat frågan att utbudet är dåligt eller mycket dåligt (se diagram 22).

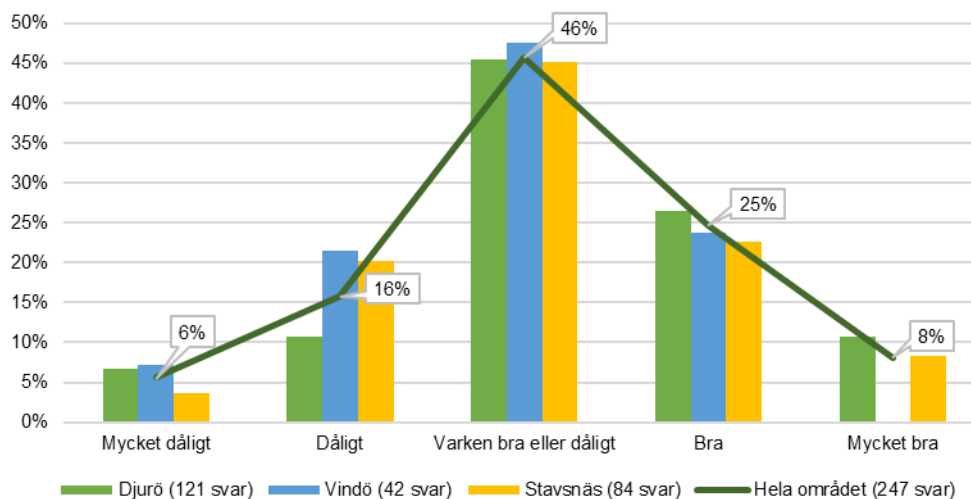
Diagram 22. Respondenternas uppfattning om utbudet av kläder och mode i bygden

När det gäller vilken kommersiell service som saknas inom kläder och mode i bygden framhåller 20 personer att det skulle behövas klädbutiker.

Diagram 23 visar respondenternas syn på utbudet av hushållsnära tjänster i området. 46 procent av de som har gett svar på frågan uppger att utbudet av hushållsnära tjänster i bygden varken är bra eller dåligt.

Diagram 23. Respondenternas uppfattning om utbudet av hushållsnära tjänster i bygden

I fritextsvaren på frågan vad som eventuellt saknas gällande hushållsnära tjänster framhåller fem respondenter att de önskar städtjänster, medan två personer efterfrågar trädgårdstjänster.

I enkäten har respondenterna också fritt kunna förmedla vilken kommersiell service de vill se i bygden. Utöver det som passar in i de ovanstående kategorierna efterfrågas följande verksamheter:

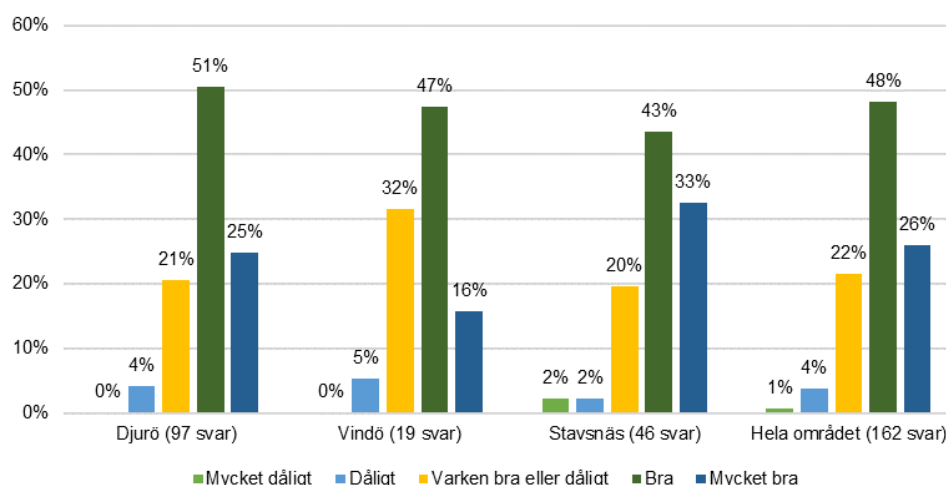
- Träningsmöjligheter som gym och yoga (13 respondenter)

- Presentbutik (8 respondenter)
- Frisör (8 respondenter)
- Fotvård (5 respondenter)
- Second hand-butik (5 respondenter)
- Verkstad för service och reparation av till exempel trädgårdsmaskiner (4 respondenter)
- Sybehörsaffär (3 respondenter)
- Lokal taxi (3 respondenter)
- Glasmästare (2 respondenter)
- Optiker (2 respondenter)
- Butik med fiskeutrustning (2 respondenter)
- Kontorshotell/företagslokaler (2 respondenter)
- Veterinär (2 respondenter)
- Cykelservice (2 respondenter)
- Biltvätt (2 respondenter)
- Möbel- och inredningsbutik (2 respondenter)
- Båtvarv (2 respondenter)
- Båttvätt (2 respondenter)
- Båtuthyrning (1 respondent)

Offentlig service

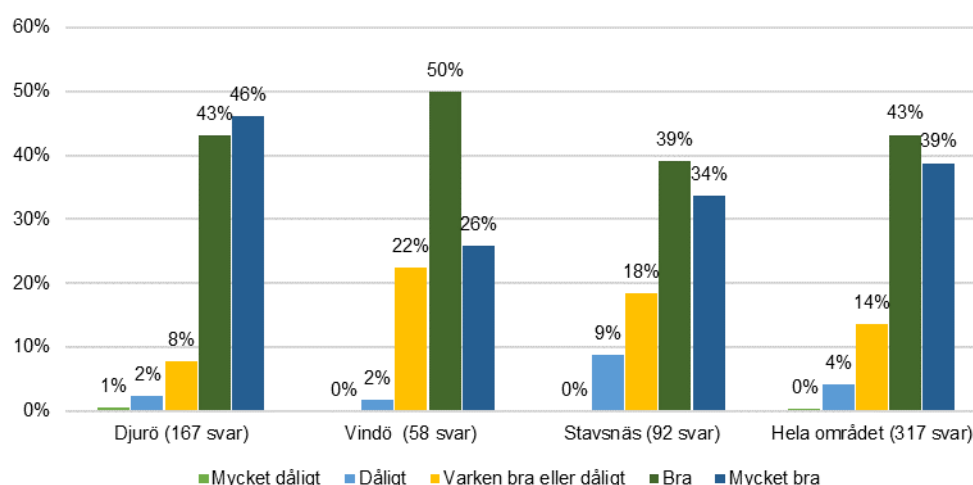
Respondenternas uppfattning av skola och förskola i bygden presenteras i diagram 24. Hos de respondenter som har bedömt verksamheterna i området uppfattar 74 procent att de är bra eller mycket bra. Endast 5 procent anser att skolan och förskolan är dålig eller mycket dålig.

Diagram 24. Respondenternas bedömning av skola och förskola i bygden

Bland respondenterna upplever 82 procent att vården och omsorgen som finns i närområdet är bra eller mycket bra (se diagram 25).

Diagram 25. Respondenternas bedömning av vård och omsorg i bygden

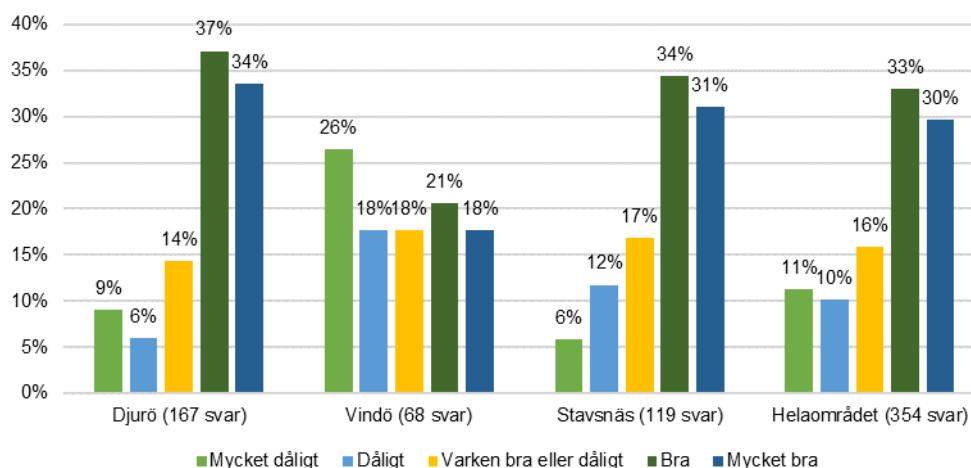
I fritextsvaren om vilken offentlig service som saknas i bygden lyfter flera (16) respondenter fram vård och omsorg. Mer specifikt efterlyser respondenterna utökad kapacitet på vårdcentralen, sjukgymnast på vårdcentralen och barnvårdscentral (BVC). Flera respondenter efterfrågar även billigt boende för äldre i närområdet.

I fritextsvaren efterfrågar 21 respondenter också tillgång till tandläkare eller tandvård i bygden.

Diagram 26 fångar upp hur respondenterna ser på tillgången till bredband. Majoriteten, 63 procent, av de som har besvarat frågan menar att bredband i bygden fungerar bra eller mycket bra, medan 21 procent anser att möjligheten att använda bredband fungerar dåligt eller mycket dåligt.

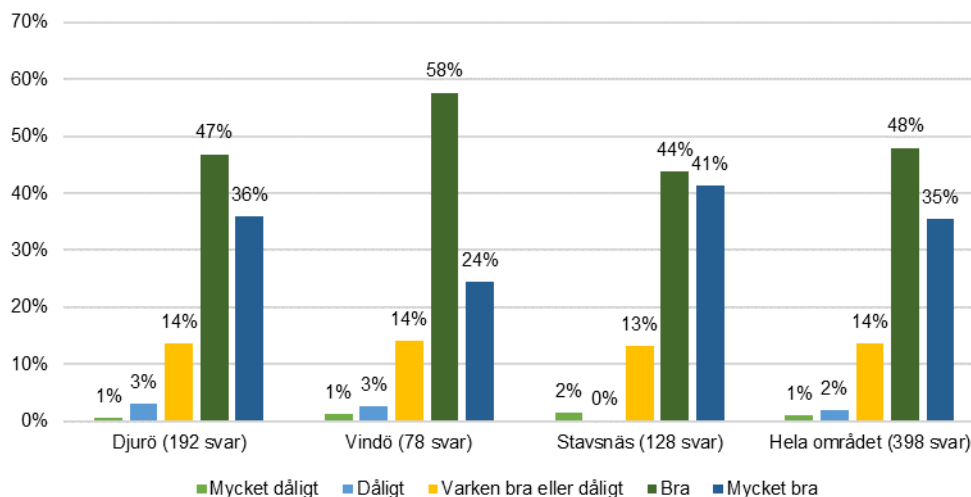
Åsikten om hur tillgången till bredbandet fungerar skiljer sig åt mellan boende i olika bygder. Hos de som har besvarat frågan och bor på Vindö anger 26 procent att bredband fungerar mycket dåligt, till skillnad från boende på Djurö och i Stavsnäs där 9 respektive 6 procent har motsvarande uppfattning.

Diagram 26. Respondenternas bedömning av bredband i bygden

I diagram 27 framgår att 83 procent av respondenterna som har besvarat frågan tycker att post- och paketservice i bygden fungerar bra eller mycket bra.

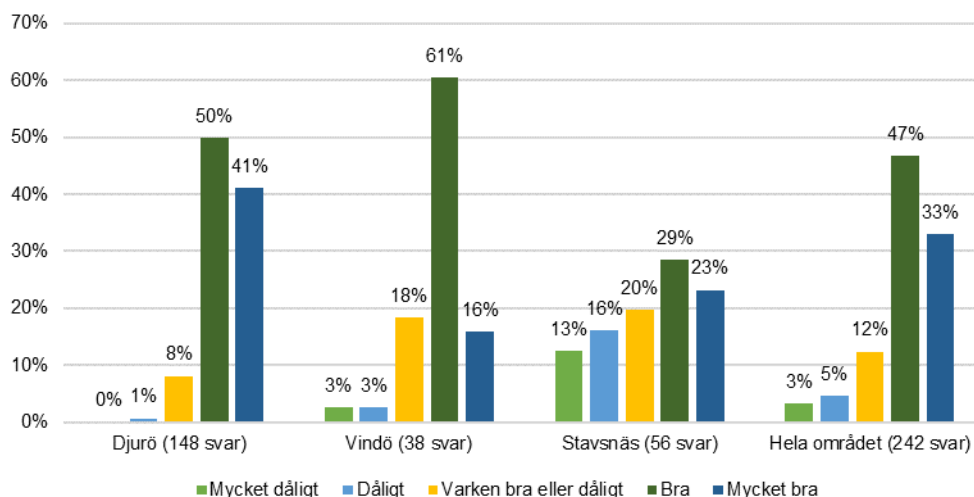
Diagram 27. Respondenternas bedömning av post- och paketservice i bygden

En enkätfråga handlar om respondenternas relation till bibliotek, bokbuss eller liknande i bygden. Diagram 28 visar att 80 procent av de personer som har besvarat frågan tycker att sådan service är bra eller mycket bra. Boende i Stavsnäs är dock mer negativt inställda till sådan service än boende på Djurö och Vindö. Bland respondenterna på Vindö ger 29 procent omdömet dåligt

eller mycket dåligt, jämfört med 1 procent av de svarande på Djurö och 6 procent av de som har svarat på Vindö.

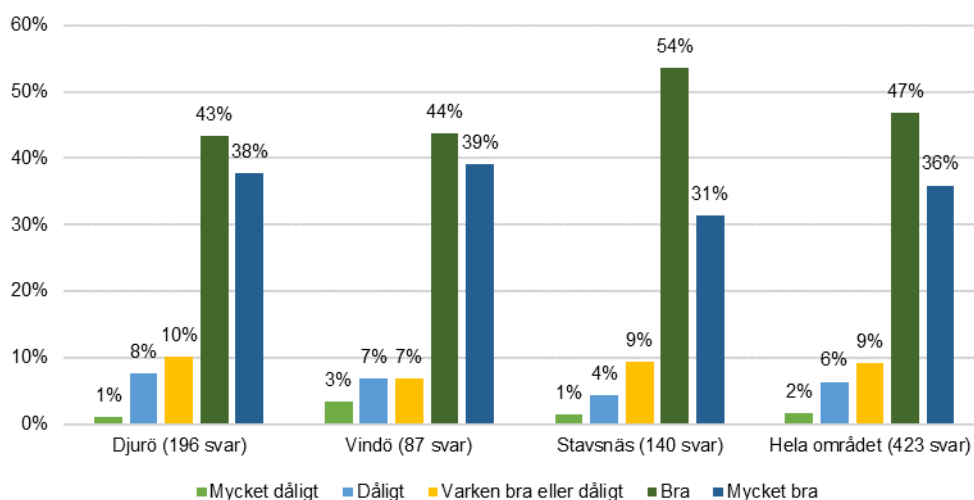
Diagram 28. Respondenternas bedömning av bibliotek, bokbuss eller liknande i bygden

I fritextsvaren efterfrågar tre personer bokbuss, bibliotek och utökad bemanning på det befintliga biblioteket i närområdet.

Bland de respondenter som har gett sin synpunkt på avfallshanteringen uppger 83 procent att den fungerar bra eller mycket bra (se diagram 29).

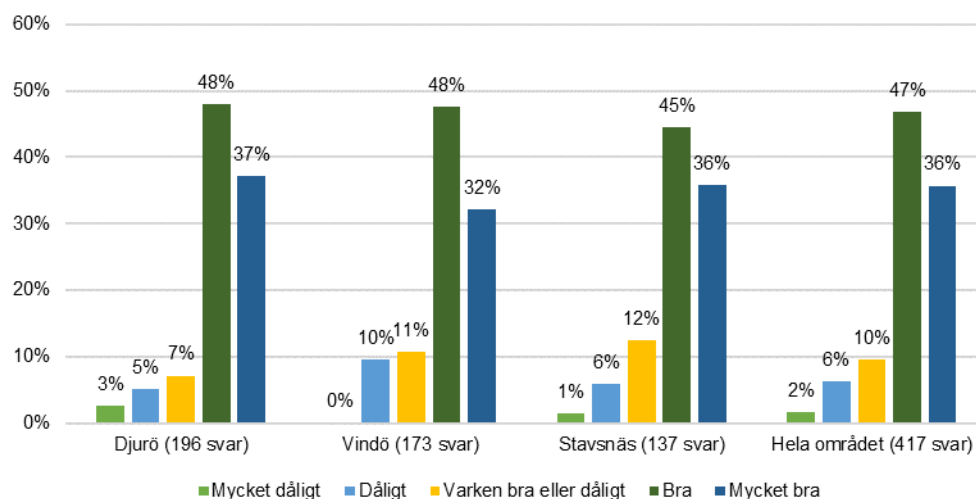
Diagram 29. Respondenternas bedömning av avfallshanteringen i bygden

Bland respondenterna uttrycker tio personer att de vill ha andra öppettider på återvinningscentralen, fler avfallsstationer och utökad tömning av befintliga stationer, särskilt under sommaren när invånarantalet ökar på grund av sommargästerna.

Diagram 30 visar respondenternas bedömning av källsorteringen i bygden. Majoriteten (83 procent) tycker att möjligheterna till källsortering är bra eller mycket bra.

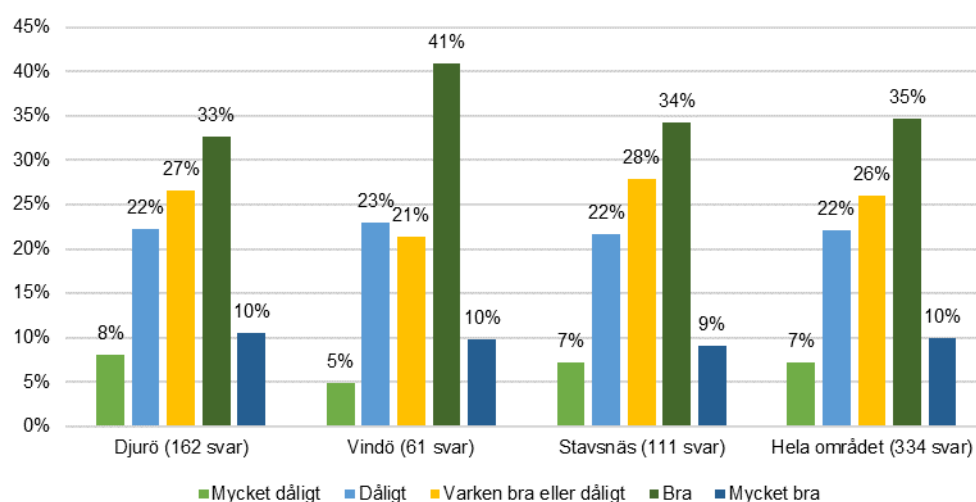
Diagram 30. Respondenternas bedömning av källsorteringen i bygden

Sex respondenter önskar ytterligare källsorteringsstationer samt mer regelbunden tömning och bättre tillsyn av de befintliga källsorteringsstationerna.

45 procent av respondenterna tycker att tillgången till parkeringsplatser i bygden är bra eller mycket bra (se diagram 31).

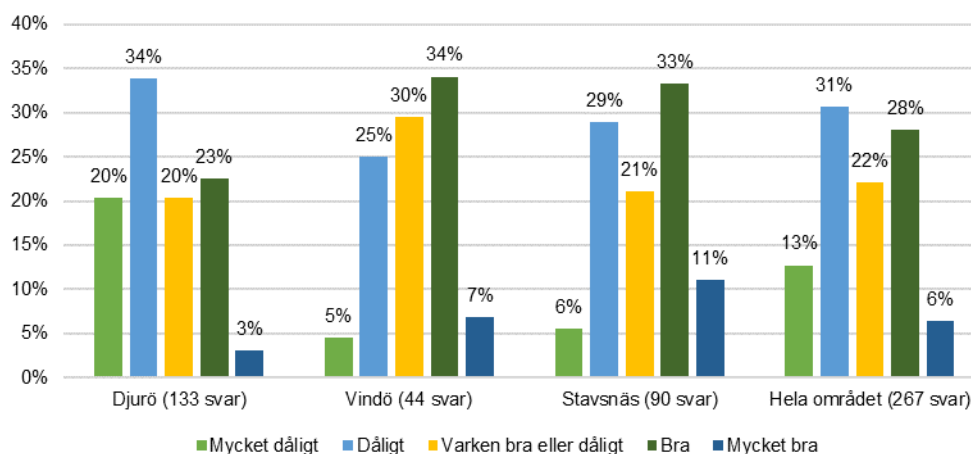
Diagram 31. Respondenternas bedömning av parkeringsplatser i bygden

I fritextsvaren efterfrågar fyra svarande fler parkeringsplatser, inklusive besöksparkeringar och infartsparkering, vid centrala Djurö. De vill också ha utökade möjligheter till parkering under helger.

Respondenternas bild av tillgången till bryggplatser och anläggningsmöjligheter för båt i bygderna (diagram 32) är mer negativ jämfört med synen på parkeringsplatser. 44 procent av de respondenterna anser att utbudet är dåligt eller mycket dåligt. Bland de boende på Djurö ger 54 procent omdömet dåligt eller mycket dåligt, jämfört med 30 procent av de boende på Vindö och 35 procent av de med boende i Stavsnäs.

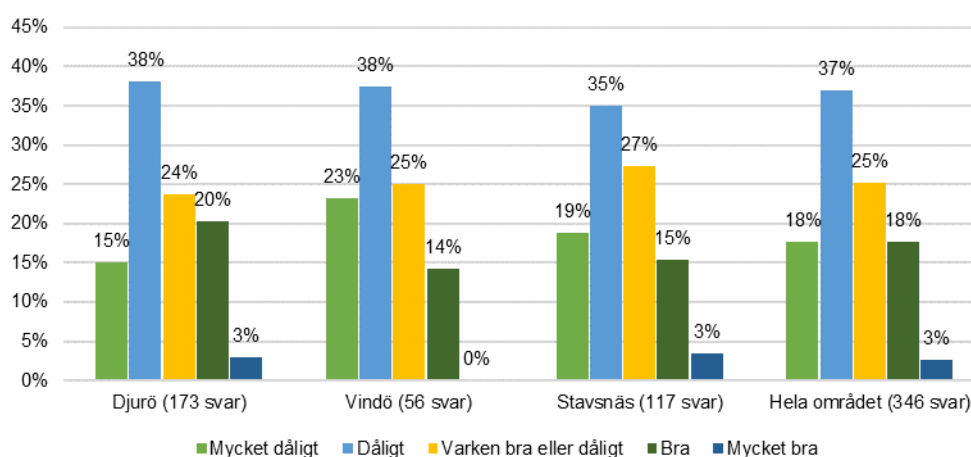
Diagram 32. Respondenternas bedömning av bryggplatser och anläggningsmöjligheter i bygden

Tretton respondenter efterfrågar besöksbryggor, gästhamn samt fler och allmänna båtplatser. Två respondenter vill också ha sjösättnings-/båttramp.

Hos de respondenter som har gett sin syn på tillgången till papperskorgar i bygden ger 55 procent omdömet dåligt eller mycket dåligt (se diagram 33). Endast 21 procent uppfattar att förekomsten av papperskorgar är bra eller mycket bra.

Diagram 33. Respondenternas bedömning av papperskorgar i bygden

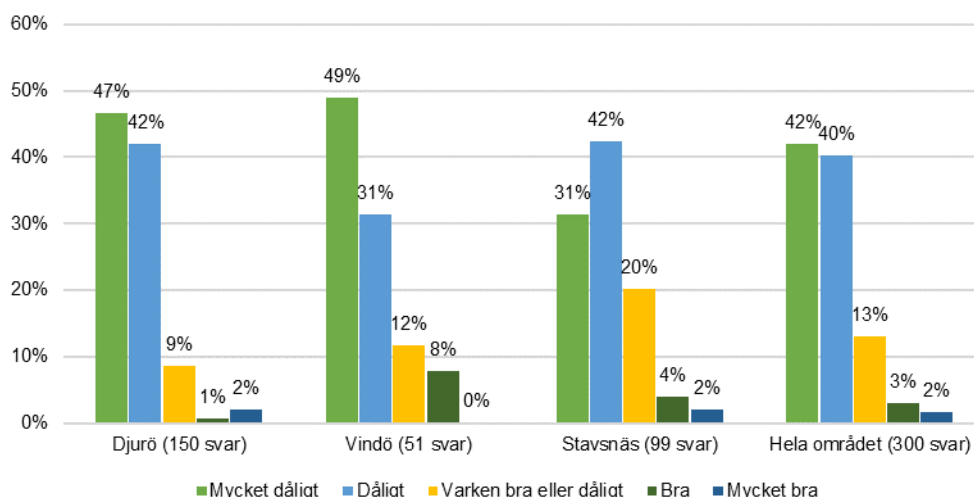

Fem respondenter anger i fritextsvar att det finns otillräckligt med papperskorgar, medan fyra personer kommenterar att det behövs

papperskorgar vid busshållplatserna. Två respondenter efterfrågar bättre renhållning i området. De anser att det är för mycket skräp på marken och att det inte städas tillräckligt vid busshållplatserna.

Diagram 34 visar respondenternas bedömning av offentliga toaletter i bygden. En liten andel (5 procent) uttrycker uppfattningen att tillgången på offentliga toaletter är bra eller mycket bra i bygden.

Diagram 34. Respondenternas bedömning av offentliga toaletter i bygden

I fritextsvaren efterfrågar tre respondenter offentliga toaletter, särskilt i anslutning till kollektivtrafiken samt på badplatser och populära öar.

Respondenterna har också haft möjlighet att fritt förmedla vilken offentlig service de vill se i bygden. Utöver det som passar in i de ovanstående kategorierna önskas offentlig service inom följande verksamheter:

- Aktiviteter för ungdomar samt fritids-/ungdomsgård och motorgård för ungdomar (11 respondenter)
- Gatubelysning (6 respondenter)
- Polis (6 respondenter)
- Kommunalt vatten och avlopp (3 respondenter)
- Bankomat (2 respondenter)
- Brandkår (2 respondenter)
- Turistinformation (2 respondenter)
- Simhall/badhus (3 respondenter)
- Kommunhus (2 respondenter)
- Övergångsställen (2 respondenter)
- Fler sittbänkar och uteplatser (1 respondent)

- Upprusning av busskurer (1 respondent)
- Vaktmästarservice för äldre (1 respondent)

Kommunikationer

Enkäten innehöll flera frågor om hur respondenterna förflyttar sig inom respektive bygd samt hur de upplever kommunikationerna inom och till/från bygden. Svaren visar att en stor andel av de boende oftast använder bil för att förflytta sig (se diagram 35).

Diagram 35. Respondenternas sätt att förflytta sig inom respektive bygd. Respondenterna kunde välja flera svarsalternativ på frågan.

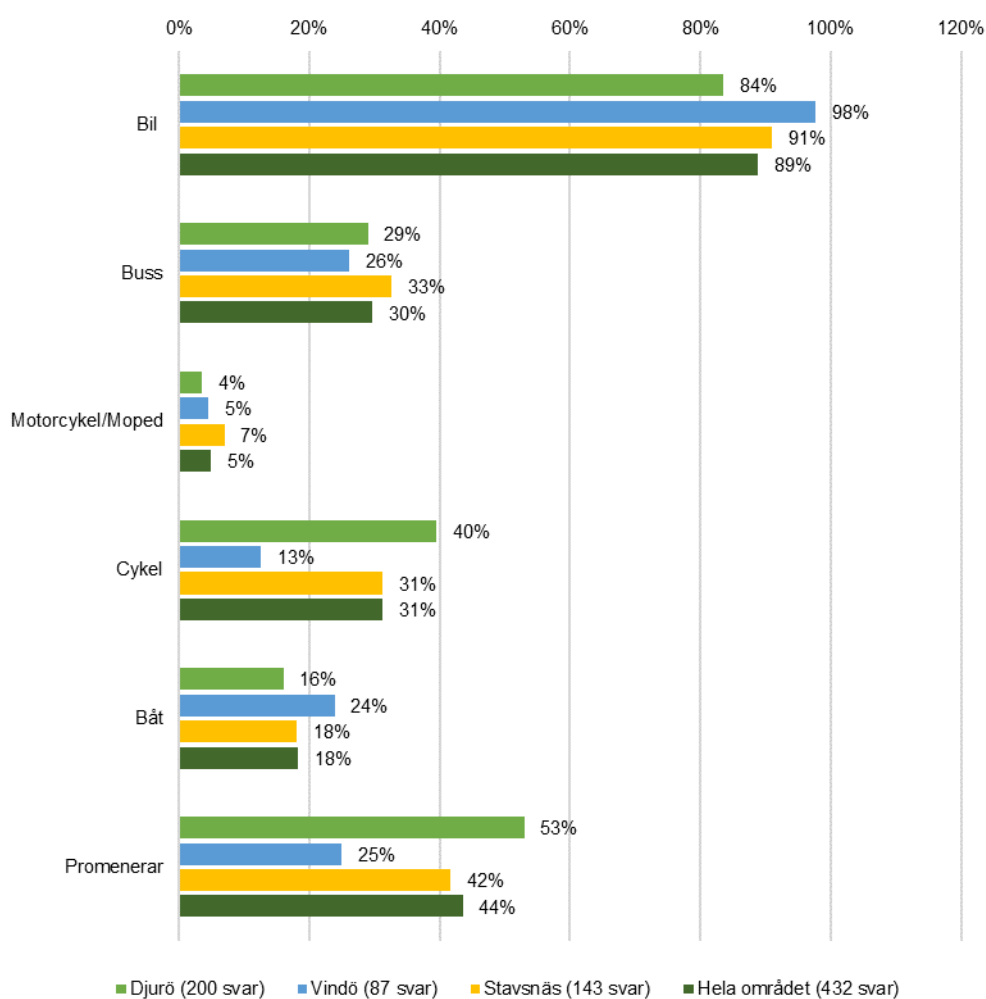
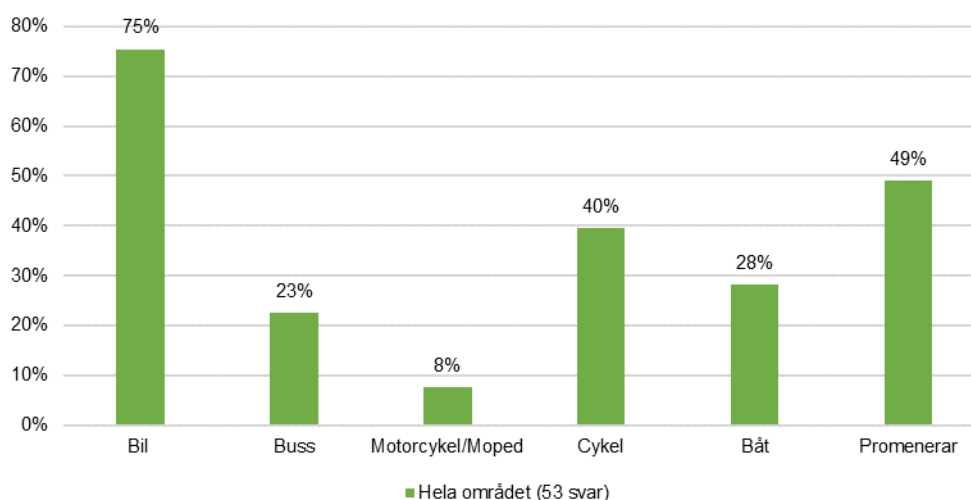

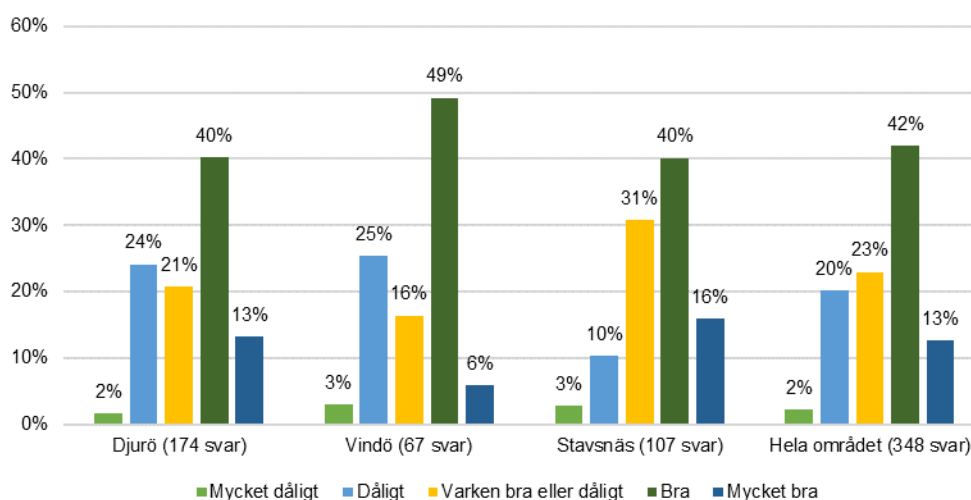
Diagram 36 visar svar från respondenter som arbetar och/eller driver företag i någon av bygderna. I likhet med resultatet i ovanstående diagram är bil det vanligaste färdssättet inom bygderna bland arbetstagare och företagare. 75 procent av dem använder bil, 49 procent promenerar och 40 procent använder cykel för att ta sig från ett ställe till ett annat i området.

Diagram 36. Arbetstagare och/eller företagares sätt att förflytta sig inom respektive bygd. Respondenterna kunde välja flera svarsalternativ på frågan.

Enligt diagram 37 tycker 55 procent av respondenterna att de lokala kommunikationerna fungerar bra eller mycket bra.

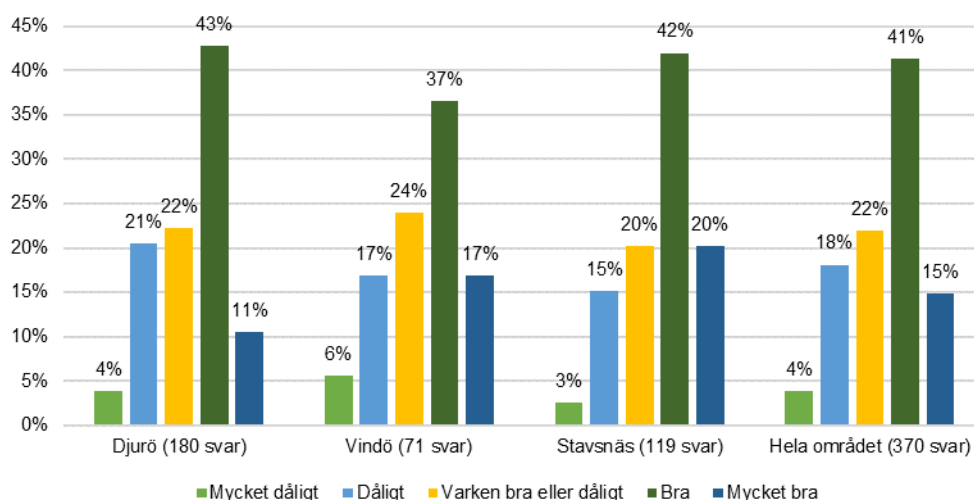
Diagram 37. Respondenternas bedömning av kommunikationer inom området (till exempel mellan Djurö och Stavsånäs)

Tre respondenter kommenterar att de vill se bättre kommunikationer i området. Mer specifikt lyfts bättre kommunikation inom närområdet under sena kvällar och tätare trafik efter arbetstid. De önskar också bättre busskommunikationer till norra Vindö, båtförbindelser mellan Gällnönäs och Sollenkroka samt kommunikationer mellan Överby och Sollenkroka.

En annan del av kommunikationerna berör förbindelsen mellan bygderna och centrala Värmdö. 55 procent av de svarande tycker att kommunikationerna däremellan fungerar bra eller mycket bra (se diagram 38).

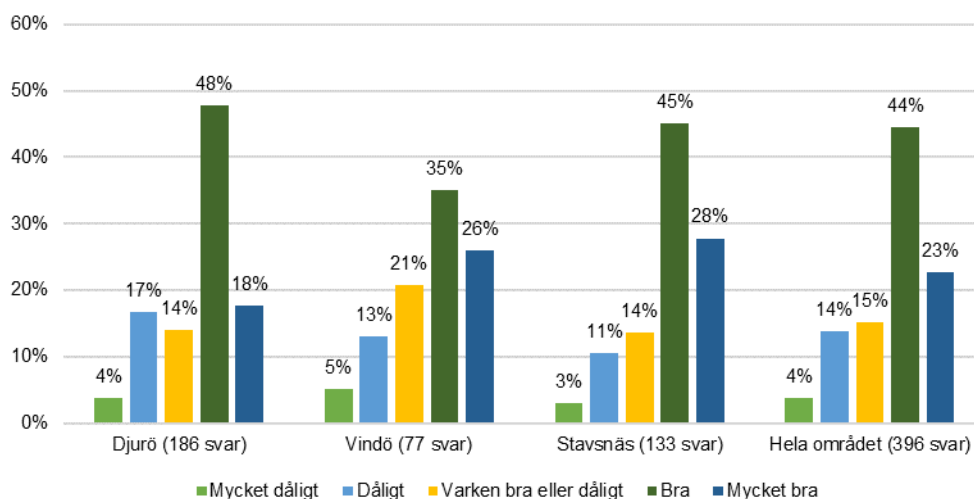
Diagram 38. Respondenternas bedömning av kommunikationer mellan bygden och centrala Värmdö

Även kommunikationerna mellan bygderna och centrala Stockholm får bra omdöme av respondenterna. I diagram 39 framgår att 67 procent av respondenterna tycker att dessa kommunikationer är bra eller mycket bra.

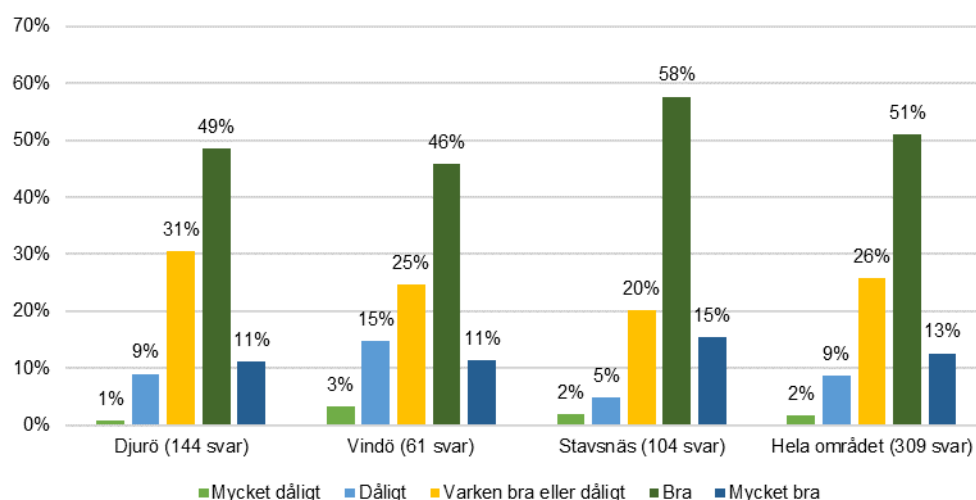
13 respondenter önskar i fritextsvar bättre kommunikationer mellan bygderna och centrala Stockholm. De efterfrågar främst direktbåtar samt direkt- och expressbussar (utan stopp) mellan närområdet och Stockholm. Något de också vill se är fler bussavgångar, inklusive under kvällar.

Diagram 39. Respondenternas bedömning av kommunikationer mellan bygden och centrala Stockholm

Respondenternas uppfattning av kommunikationer mellan bygderna och den omgivande skärgården presenteras i diagram 40. En stor andel, 64 procent, av dem tycker att dessa kommunikationer är bra eller mycket bra.

Diagram 40. Respondenternas bedömning av kommunikationer mellan bygden och den omgivande skärgården

I fritextsvaren ges också generella önskemål om kollektivtrafiken och infrastrukturen. Två respondenter efterfrågar bättre kollektivtrafik och åtta vill ha fler bussturer. Fem respondenter uppger specifikt att behov finns av fler bussturer på kvällar och helger. Tre respondenter önskar bättre bussförbindelser och fler bussturer på sommaren. En respondent nämner också att fler bussförbindelser skulle behövas på natten.

Två respondenter efterfrågar även bilfärja mellan Överby brygga och Kalvsvik och en respondenter vill kunna ta med cykel på bussen.

Drygt 20 respondenter vill ha fler cykelvägar. Specifikt nämner respondenterna cykelvägar mellan eller längs med:

- Djurö och Vindö
- Djurö och Sollenkroka
- Djurö och Överby
- Stavsnäsvägen
- Strömma och Djurö
- Mölnvik och Djurö
- Fågelbro och Djurö
- Gustavsberg och Sollenkroka

Respondenterna ger också andra exempel på förändringar de anser behövs i infrastrukturen. Fyra respondenter lyfter gångvägar, två önskar bättre vägunderhåll, två vill ha bredare vägar och ytterligare två betonar hastighetsreglerande åtgärder.

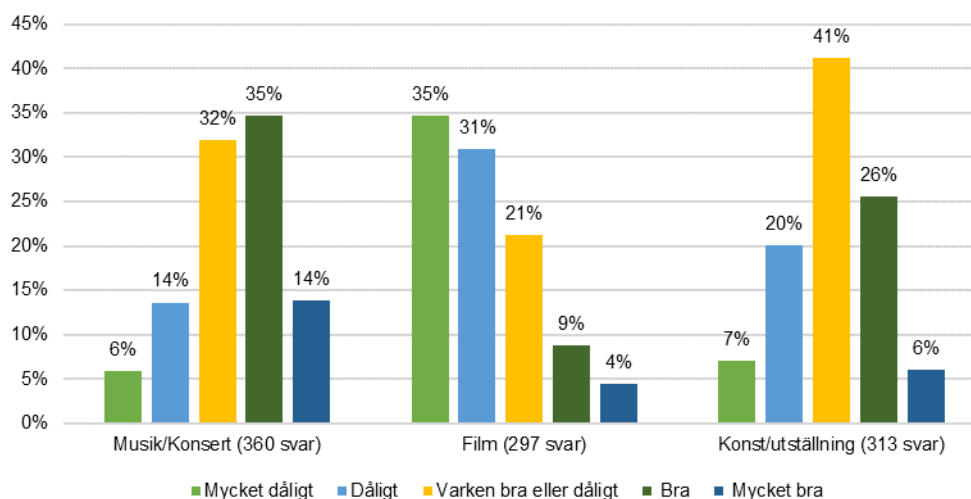
Kultur och fritid

Enkäten innehöll frågor om utbudet av kultur och fritid i bygderna. Diagram 41 belyser respondenternas uppfattning av tillgången till musikkonserter, filmvisningar och konstutställningar i bygden. Resultatet visar att knappt hälften (49 procent) tycker att utbudet av musikkonserter i bygden är bra eller mycket bra.

Gällande möjligheten att se film publikt ger 66 procent av respondenterna omdömet dåligt eller mycket dåligt. Två respondenter efterfrågar en biograf när de besvarar frågan vilken service som saknas i bygden.

32 procent av de svarande har åsikten att utbudet av konstutställningar i bygden är bra eller mycket bra, medan 41 procent anser att det varken är bra eller dåligt.

Diagram 41. Respondenternas bedömning av utbudet av musikkonserter, film och konstutställningar i bygden

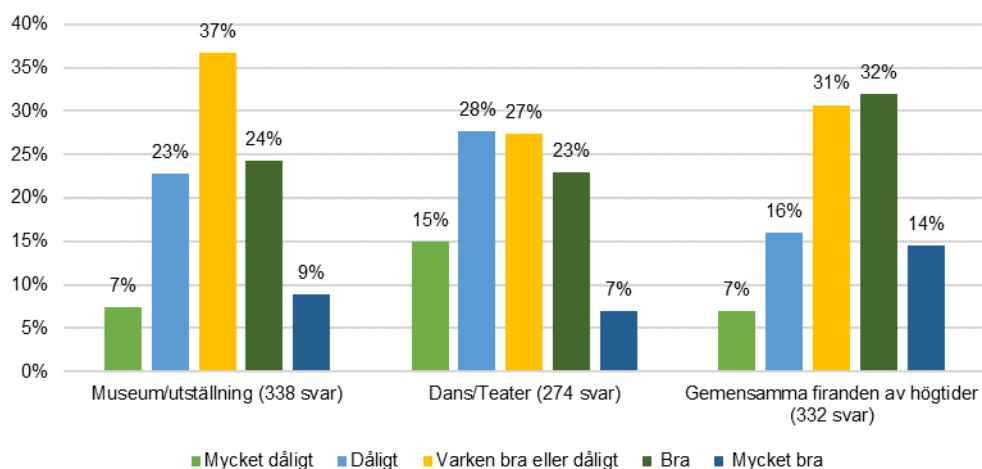

I diagram 42 presenteras respondenternas bild av utbudet av museiutställningar, dans och teater samt gemensamma firanden av högtider i bygderna. 37 procent av respondenterna bedömer utbudet av museum och utställningar i bygden som varken bra eller dåligt.

Utbudet av dans och teater får omdömet dåligt eller mycket dåligt av 43 procent, medan 30 procent anser att det är bra eller mycket bra. Två respondenter efterfrågar en dansstudio i svaret på frågan vilken service som saknas i bygden.

46 procent av de boende tycker att utbudet av gemensamma firanden av högtider är bra eller mycket bra.

Diagram 42. Respondenternas bedömning av utbudet av museiutställningar, dans och teater samt gemensamma firanden av högtider i bygden

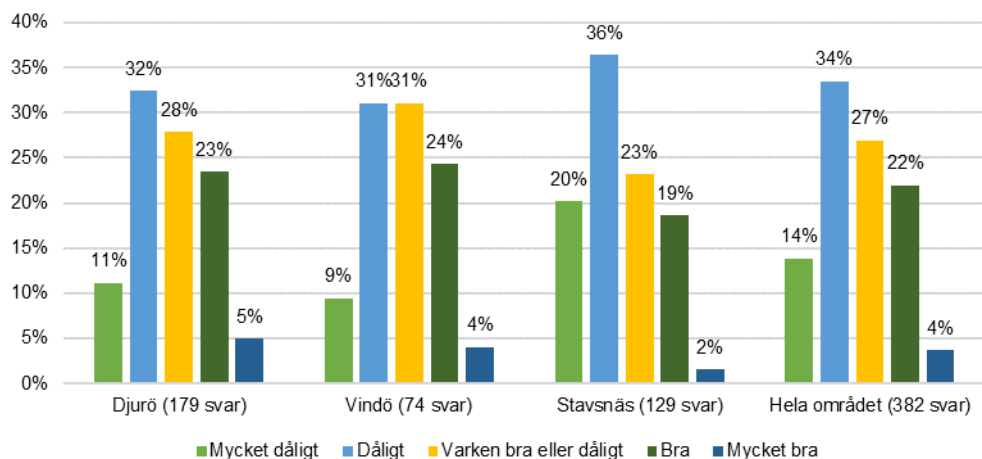

Platser och natur

I enkäten fick respondenterna besvara frågor om den fysiska miljön i omgivningen. I diagram 43 framgår deras syn på utbudet av torg och handelsplatser.

Bland de svarande anser knappt hälften (48 procent) att utbudet av torg och handelsplatser i bygden är dåligt eller mycket dåligt, medan 26 procent menar att det är bra eller mycket bra.

Diagram 43. Respondenternas bedömning av utbudet av torg och handelsplatser i bygden

35 procent av respondenterna uppfattar utbudet av samlingslokaler som dåligt eller mycket dåligt, medan 31 procent tycker att det är bra eller mycket bra (se diagram 44). I fritextsvar uttrycker två respondenter behov av en bygdegård i området.

Diagram 44. Respondenternas bedömning av utbudet av samlingslokaler i bygden

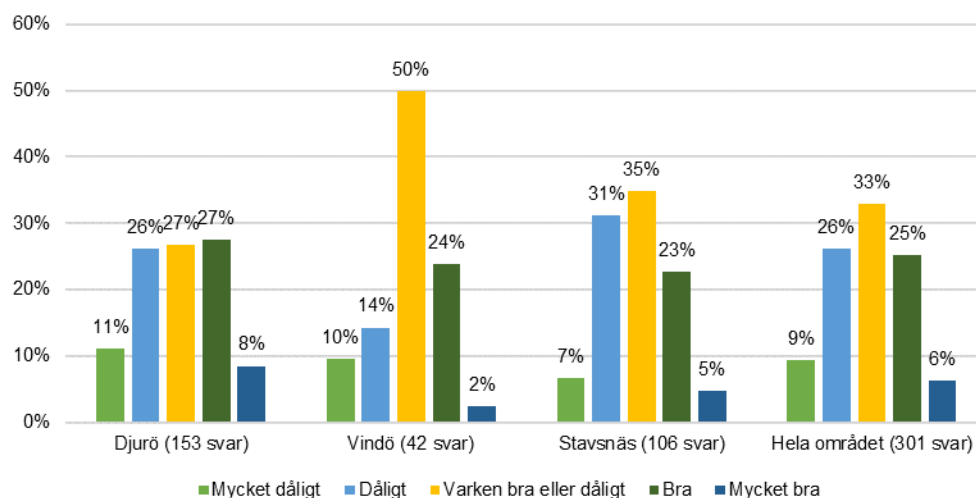
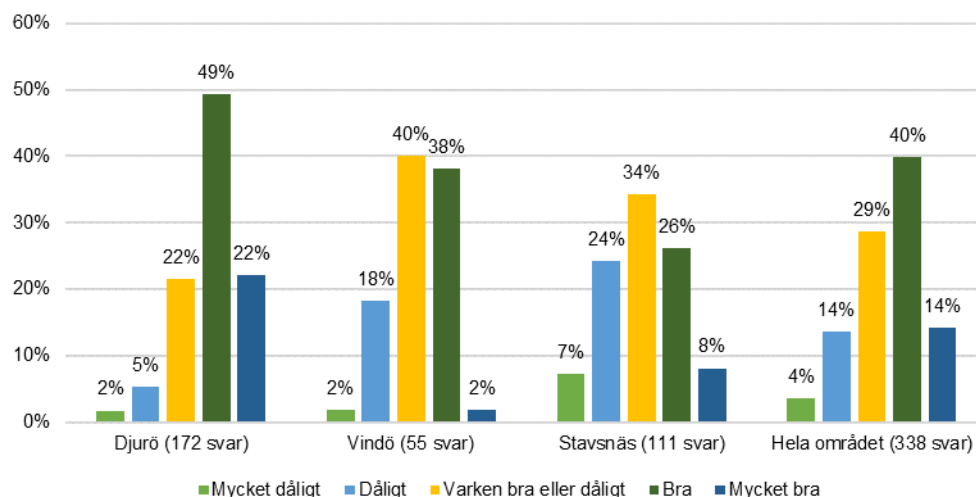

Diagram 45 demonstrerar att majoriteten (54 procent) av respondenterna anser att utbudet av idrottsplatser, utegym och liknande i bygden är bra eller mycket bra. Omdömet är högre bland boende på Djurö, där 71 procent anser att det är bra eller mycket bra, jämfört med 40 procent på Vindö och 34 procent i Stavsnäs.

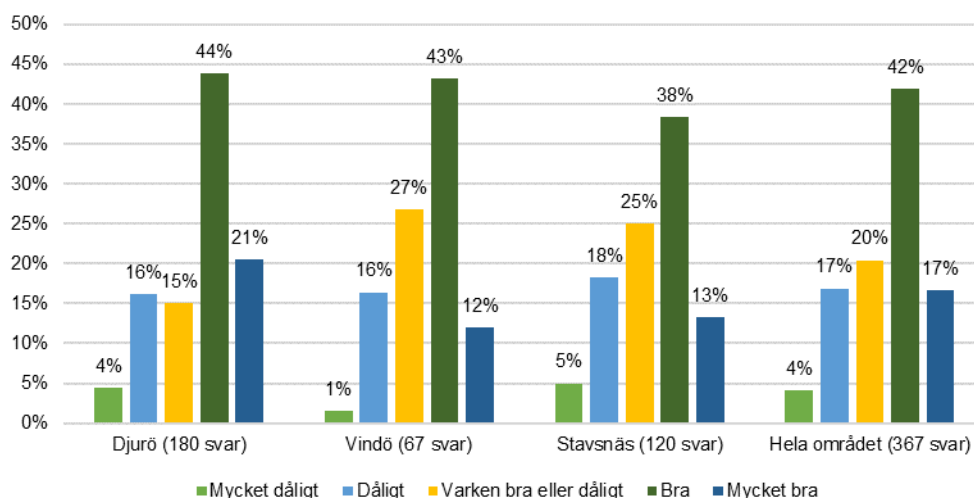
Diagram 45. Respondenternas bedömning av utbudet av idrottsplatser, utegym och liknande i bygden

I fritextsvar på frågan vilken service som saknas i bygden uppger två respondenter utegym.

Även utbudet av motionsspår, vandringsleder och naturstigar i bygderna får bra omdöme av de svarande. 59 procent av dem anser att utbudet är bra eller mycket bra (se diagram 46).

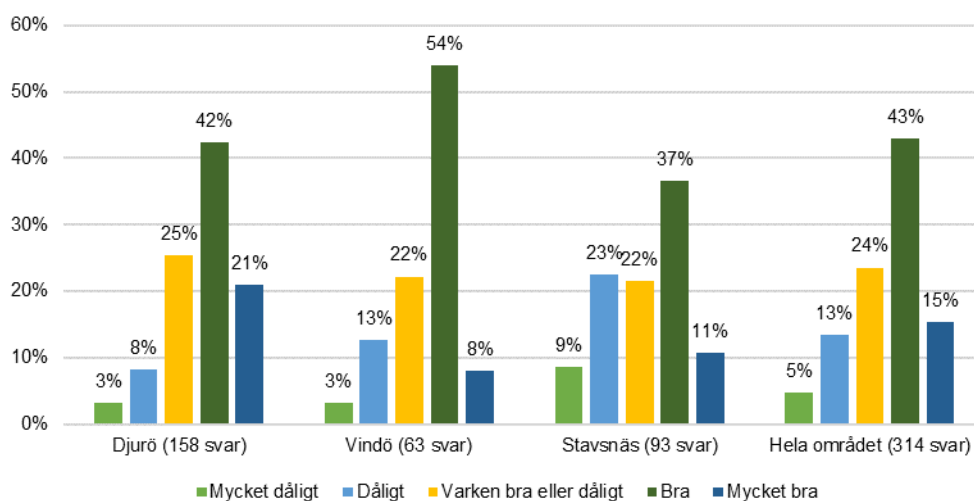
Diagram 46. Respondenternas bedömning av utbudet av motionsspår, vandringsleder och naturstiggar i bygden

I fritextsvar efterfrågar två respondenter upplysta motionsspår och promenadslingar.

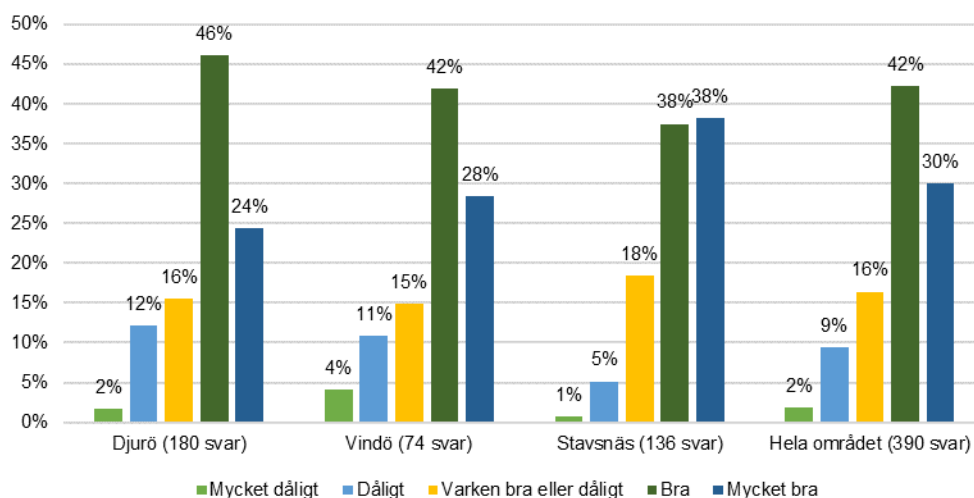
Diagram 47 summerar de boendes uppfattning av tillgången till naturreservat i omgivningen. Bland respondenterna anger 58 procent att de tycker att utbudet är bra eller mycket bra.

Diagram 47. Respondenternas bedömning av utbudet av naturreservat i bygden

Hos de respondenter som har besvarat frågan om utbudet av badplatser i bygderna tycker 72 procent att det är bra eller mycket bra (se diagram 48).

Diagram 48. Respondenternas bedömning av utbudet av badplatser i bygden

Sammanfattning av vad enkäten visar

Det går att dra ut några övergripande linjer från enkätundersökningen som är bra att ha till hands i mobiliseringen, utvecklingen och genomförandet av lokalt förankrade utvecklingsinsatser och projekt.

Något som har nämnts är att de svarande har en relativt hög medelålder – endast 19 procent av respondenterna är 45 år eller yngre. De svar som ges i undersökningen kan därför vara färgade av att medelåldern är relativt hög bland de svarande, jämfört med hur åldersstrukturen ser ut i stort hos områdets invånare. Det påverkar vilka slutsatser som kan dras av resultaten. Ett exempel där åldersfördelningen får genomslag i svaren är respondenternas tidsmässiga anknytning till bygderna: 64 procent av dem har en anknytning till platsen som är 20 år eller längre.

Värt att notera i tolkningen av svaren är också att den största delen av respondenterna, knappt hälften, är bosatta på Djurö. I flera fall har de svarande från Djurö en jämförelsevis positiv bild av sin bygd, till exempel angående boendemiljön, hur det är att lönearbeta eller driva företag i lokalsamhället, tillgången till måltidsservering i närheten, möjligheten att använda bredband, biblioteksutbud och tränings- och idrottsanläggningar. Däremot har Djuröborna en mer negativ inställning till utbudet av båtplatser än bland de svarande på Vindö och i Stavsnäs.

Variationen i svaren beroende på var respondenterna har boende ger indikationer om platsens förutsättningar, men också hur insatser kan prioriteras i förhållande till lokala behov och drivkrafter, bygdens karaktär samt strategiska satsningar.

Trots att svaren skiljer sig åt mellan bygderna framkommer bilden att en övervägande majoritet av personerna i enkätundersökningen trivs med sitt boende i området. Vetskapen om att de flesta har en positiv inställning till

sitt boende är en bra utgångspunkt för att skapa engagemang. Kunskapen om att många av enkätundersökningens deltagare också är med i en förening visar att det finns en utbredd vilja att driva frågor gemensamt eller organisera vissa intressen tillsammans med andra. Här finns en källa till utvecklingskraft.

Samtidigt uppger en relativt låg andel av de svarande att de kan påverka vad som händer i området. Uppfattningen bland respondenterna om begränsade möjligheter att påverka omgivningen och samhällslivet kan möjligen göra dem mindre benägna att genomföra gemensamma lösningar på lokala samhällsproblem eller brister.

När det gäller den kommersiella servicen har de flesta respondenter en positiv inställning till utbudet av livsmedel i närområdet. En majoritet handlar i stor utsträckning livsmedel i någon av bygderna. Människors värdesättande av närliggande service ger en bra grund för att tillvarata människors engagemang i den lokala ekonomin, vilket i sin tur kan gynna initiativ som växer fram på plats.

Exempel på verksamheter som önskas är åretruntöppna restauranger, försäljning av alkoholhaltiga drycker, läkemedel och kläder, tandläkarmottagning, träningsanläggningar (inomhus och utomhus) och utökad kapacitet på vårdcentralen. De allra flesta respondenter är samtidigt nöjda med den grundläggande servicen såsom skola, förskola, vård och omsorg.

Samtidigt efterfrågas utveckling av grundläggande service, exempelvis bredband, särskilt på Vindö. Där är möjligheten att ansluta sig till fibernätet lägre än i de angränsande bygderna. Andra önskemål som skulle kunna tillgodoses handlar om återvinningscentralens öppettider, fler avfallsstationer och utökad avfallstömning på befintliga stationer, särskilt under sommaren då användningen av sådana tjänster ökar.

När det gäller renhållning är majoriteten av de svarande missnöjda med tillgången på papperskorgar. Förekomsten av offentliga toaletter är också undermålig enligt de svar som har lämnats.

Människors förtroende för grundläggande samhällsservice påverkar deras identifikation med bygden och känslan av samhörighet. Invånarnas tillit till att vissa samhällsfunktioner finns tillgängliga och fungerar är en utgångspunkt för deras deltagande i ett vidare samhällsbygge.

Ett framträdande utvecklingstema i enkätsvaren berör parkeringsplatser och bryggplatser. Behov som uttrycks inriktas på fler parkeringsplatser, brygg- och anläggningsplatser (för båtar) och båtplatser. På Djurö uppmärksammar respondenterna att det saknas besöksbryggor och en gästhamn samt tillräckligt med båtplatser, också sådana som är tillgängliga för allmänheten. Ytterligare förslag på förändringar i infrastrukturen och gatubilden är fokuserade på utebelysning, cykelvägar, utbudet av torg och handelsplatser

samt fler kommunikationer i form av buss och båt mellan området och centrala Stockholm.

I stort är respondenterna nöjda med kommunikationerna inom bygderna samt till och från centrala Värmdö. En sådan uppfattning bådär gott för dialoger mellan lokalinvånarna och infrastrukturansvariga på kommunal och regional nivå om hur kommunikationerna kan utvecklas. När det gäller strukturella och gränsöverskridande förändringar i den fysiska miljön är invånarna viktiga budbärare av behov och förslag på lösningar. Deras drivkrafter och uppfattningar av problem behöver fångas upp, bemötas och stödjäs av tjänstepersoner och beslutsfattare på högre samhällsnivåer.

Sammanfattningsvis visar enkätundersökningen att det finns vissa områden som kan vara viktiga att utveckla och arbeta vidare med i förhållande till de boendes behov och engagemang.

Idéverkstaden på Djurö

Den 26 augusti 2022 anordnade Länsstyrelsen i Stockholms län, Leader Stockholmsbygd, Djurö Byalag och Mötesplats Stavnäs en idéverkstad i Djurö skolas matsal. Till idéverkstaden bjöds människor in som bor och verkar i de omgivande bygderna. Företrädare för Värmdö kommun deltog också för att lyssna på, besvara och bemöta de andra deltagarnas frågor och synpunkter. Totalt deltog ett 50-tal personer.

Under idéverkstaden presenterades resultat från enkätundersökningen och Leader Stockholmsbygds projekt Smart bygdeutveckling och stark lokalekonomi, där en lokal utvecklingsgrupp har gjort en lokalekonomisk analys (LEA) av området. Idéverkstaden möjliggjorde för LEA-gruppen att resonera kring och föreslå hur källor till ekonomiska läckage ut från området (i relationen mellan inkomster och utgifter) kunde bemötas för att stärka den lokala ekonomin. Det kan handla om hur resurser används för att genomföra utvecklingsidéer som har framkommit i enkätundersökningen och bland idéverkstadens deltagare.

Utifrån enkätundersökningens resultat ringade den lokala utvecklingsgruppen in fyra områden som särskilt angelägna för bygdens utveckling: Service; Kultur, fritid och social gemenskap; Natur och miljö samt Infrastruktur och trafik. Deltagarna indelades i grupper och konkretiserade och prioriterade idéer på projekt och utvecklingsinitiativ inom de fyra områdena som de själva huvudsakligen kan driva och förvalta.

Idéverkstadens avslutande del präglades av att kommunföreträdarna fick lyssna på vilka behov och idéer som hade prioriterats. De hade också möjlighet att kommentera vad kommunen kan hjälpa till med i förhållande till den specifika idén, det vill säga vilket ansvar och handlingsutrymme de har i olika frågor.

Idéverkstadens metodik

Idéverkstaden som genomfördes baseras på kooperativa principer: delaktighet, demokrati, hjälp till självhjälp, samverkan och samarbeten. Metoden ska ge utrymme för alla deltagare att prata, tycka, tänka, lyssna och göra prioriteringar.

En processledare vägledde deltagarna. Processledarens roll var att rigga idéverkstadens upplägg, se till att tidsgränser hölls, ge deltagarna inspiration och stimulera deras engagemang. Ledaren iakttog också deltagarna och gav dem stöd för att alla skulle ha möjlighet att uttrycka sig och lyssna på varandra.

Följande steg följdes under idéverkstaden:

- **Incheckning.** Deltagarna fick inte välja grupp eller bord, utan tilldelades vid registreringen en penna med viss färg som de skulle använda under träffen. Pennan avgjorde vilken konstellation de hamnade i. Tanken med denna uppdelning var att deltagarna skulle kunna diskutera idéer i nya sammanhang, få nya kontakter och skapa nya utvecklingsidéer.
- **Prioriterade områden/utvecklingsområden.** Efter den lokala utvecklingsgruppens presentation om viktiga resultat och utgångspunkter i bygdens förutsättningar och utvecklingsmöjligheter fick deltagarna samlas i mindre grupper vid olika bord. På varje bord var något av de fyra prioriterade utvecklingsområdena uppmärksamma på ett stort papper. Uppdelningen syftade till att ge deltagarna möjlighet att kreativt och konstruktivt diskutera och konkretisera utvecklingsidéer som de själva hade möjlighet att driva inom ett visst tema.
- **Idégenerering.** Ett intervallpass hölls under en bestämd tid där deltagarna runt ett visst bord hade i uppgift att generera idéer inom det utpekade området. Alla hade möjlighet att prata och skriva utom de närvarande tjänstepersonerna, som bara fick lyssna. Den bordsvärd som hade valts ut ansvarade för att idéerna skrevs ner. När intervallet var över förflyttade sig deltagarna till ett annat bord. Bordsvärden satt kvar vid samma bord som tidigare och förmedlade till den anslutande gruppen de tidigare formulerade idéerna. Under passet diskuterade och skrev sedan gruppen sina idéer på det (redan påbörjade) papper som låg framför dem.
- **Idéprioritering.** När deltagarna hade varit vid de olika borden och pratat om respektive sakområde satte de sig återigen hos respektive bordsvärd som sammanfattade idéerna inom det specifika området för dem. Deltagarna satte ett X för den idé de tyckte bäst om och ett H för den idé de ansåg vara mest hållbar. Tjänstepersonernas roll var fortsatt bara att lyssna.

När prioriteringarna hade gjorts satt deltagarna kvar, medan bordsvärden tog pappret med sig och flyttade till ett nytt bord. Återigen berättade bordsvärden för denna grupp vilka idéer som hade framkommit i det specifika sakområdet och lät deltagarna göra sina prioriteringar bland idéerna. Så fortsatte processen tills deltagarna hade fått göra sina prioriteringar bland samtliga idéer.

- **Beslutsfattarbingo.** I det här skedet konkretiserades vem som eventuellt kunde hjälpa till att förverkliga en utvecklingsidé. Hjälpen eller stödet kan handla om kontakter, finansiering och möjligheter att textmässigt, visuellt eller muntligt kommunicera idén i olika sammanhang. Under momentet berättade bordsvärden kort om de mest prioriterade idéerna – en i taget. De deltagande

tjänstepersonerna hade då möjlighet att ropa bingo om hen hade kunskap om eller ansvar för hur idén kunde förverkligas.

Den offentliga företrädaren som hade ropat bingo förklarade kortfattat till exempel vilket stöd som idén kan få, vem som kan ge stöd eller hjälp och ifall den ingår i ett redan befintligt uppdrag. Bordsvärden antecknade vad som kommenterades om idén på det pappersark där den hade formulerats.

Idéverkstadens resultat

Här sammanfattas de förslag som framkom under idéverkstaden inom områdena Service; Kultur, fritid och social gemenskap; Natur och miljö samt Infrastruktur och trafik. Förslagen har formulerats med hänsyn till vilka utvecklingsbehov som särskilt engagerar deltagarna och bedöms kunna drivas genom lokal förankring bland de boende.

Serviceutbud

När det gäller serviceutbudet finns vissa förslag idéverkstadens deltagare särskilt lyfte och såg möjligheter att driva med lokalt engagemang. Den mest prioriterade projektiden var brygga för reguljärtrafik, taxibåtsbrygga, gästbrygga och gästhamn på Djurö. Till exempel framhölls att en offentlig brygga möjliggör varuleveranser med båt i stället för lastbilstrafik på Stavnäsvägen. Andra högt prioriterade förslag var cykelverkstad, vandrarhem, större utbud av apoteksvaror och attraktivt äldreboende.

Ytterligare förslag värda att nämna handlade om fiskaffär, apotek, laddningsstation för elbilar, utökad båtservice, tandläkare, gym och kontorslokaler, företagshotell och/eller kontorskollektiv. När det gäller inslag i utemiljön nämnde deltagarna bättre belysning och fler papperskorgar (exempelvis vid busshållplatser och längs gångvägar) och offentliga toaletter (längs promenadstråk).

Kultur, fritid och social gemenskap

Inom området Kultur, fritid och social gemenskap ville deltagarna se och medverka till utökade aktiviteter för barn och ungdomar. Något som också väckte deras engagemang var en större samlingslokal eller ett föreningshus för aktiviteter under dagtid. En sådan lokal skulle enligt deltagarna kunna inrymma exempelvis dans, ungdomsverksamhet, allaktiviteter och teater. Deltagarna ville också se ett förbättrat samarbetsklimat med andra föreningar på Värmdö. Flera av dem värderade också att det lokala föreningslivet utvecklas, till exempel genom ledarekryteringar, vilket kan ske via skolan.

Andra idéer som formulerades handlade om julmarknad och sommarmarknad, gemensam plats för motorintresserade ungdomar, pratbank och kurser (till exempel i svamplockning). Ytterligare förslag var drakfestival, event som stärker gemenskapen mellan Djurö och Stavnäs,

brukspark, fortsatt stöd till kulturprogramverksamhet i Stavsnäs byskola och odlingslotter.

Natur och miljö

De medverkande under idéverkstaden värderade en mulleskola (för barn) eller naturskola (för vuxna) som bygger på samarbete mellan skolan och föreningslivet. Ett annat förslag var en skylt vid bron mellan Djurö och Stavsnäs med information (inklusive historia) om samhällena. Flertalet personer var också överens om att skyltar och kartor (fysiska såväl som digitala) behövs som utpekar exempelvis aktivitetsmöjligheter, kulturvärden, stigar, skogs- och cykelvägar, rastplatser och badplatser. En diskussion fördes om att skyltarna kan skapas av lokala konstnärer.

En matskog eller skogsträdgård på platser som Stavsnäs gärde, eller tillsammansodling på Djurö, tillhörde också de prioriterade förslagen. Därutöver formulerades behov av bättre skötsel av markområden (såsom slyröjning), till exempel vid vårdcentralen på Djurö. Flera ville också ha en hundrastgård.

Infrastruktur och trafik

Ett prioriterat utvecklingsområde som idéverkstadens deltagare identifierade sig med var fler cykelvägar. Exempel som togs upp var cykelvägar mellan exempelvis Djurö och Gustavsberg, längs delar av ön Fågelbrolandet (som innefattar Stavsnäs i öst), ovanför vattnet efter Fågelbro (som ligger i västra delen av Fågelbrolandet) och genom områden på Djurö, inklusive Djuröbron. Även fler gångvägar värderades. Högt på prioriteringslistan stod också en så kallad matarbuss (vars syfte är att sköta matartrafik, det vill säga transportera människor till kommunikationsknutpunkter) som går mellan olika delar av Djurö, Vindö och Stavsnäs.

Flera deltagare ville också se ett ökat antal vägs skyltar med hastighetsbegränsningen 30 kilometer i timmen och fler farthinder i vägbanan inom Djurös tätort. Därutöver föreslogs gratis busskort till områdets ungdomar, oavsett deras avstånd till skolan. En vädjan till Värmdö kommun var att ha en närmare dialog med lokala vägföreningar om vägfrågor och bygglov. Fler förslag som dök upp berörde utökad infartsparkering, tätare trafik mellan Djurö och Slussen (särskilt under högsäsong), övergångsställe vid havsbadet Vita Grindarna och skylt utanför Djurö skola om att här vistas barn.

Utvecklingsområden att utgå ifrån i det vidare arbetet

Potentialen för vilka behov och utvecklingsidéer som kan tillgodoses, förverkligas och drivas i bygderna hänger ihop med hur engagemanget ser ut. I det avseendet finns goda förutsättningar för utvecklingsprojekt med lokal förankring som knyter samman trådar både från enkätundersökningen och idéverkstaden (vars sakinnehåll utgick från enkätresultaten).

I vissa frågor som har stark förankring lokalt behöver hänsyn tas till att möjligheten att genomdriva en idé är beroende av samarbete och dialog med externa parter som har mandat och resurser att förvalta, finansiera och fatta beslut om samhälleliga förändringar där intressen och ansvar på olika nivåer ingår.

Ur erfarenheterna från Djurö, Vindö och Stavsnäs framträder vissa utvecklingsområden både i enkätundersökningen och under idéverkstaden. Dessa områden har därför särskild relevans för lokalsamhällets utveckling. Flera av områdena berör även utomstående aktörer (till exempel kommunen, regionen och statliga myndigheter) i rollen som exempelvis finansierare, samhällsplanerare, samordnare, kontaktförmedlare och beslutsfattare. De lokala utvecklingsinitiativens framgång bygger i sådana fall på ett samspel mellan kraften och resurserna inifrån bygderna samt närvaron, stödet, intresset och resurserna från offentliga företrädare.

I formationen av utvecklingsgrupper, prioriteringen, organiseringen och användningen av resurser samt utbytet mellan lokala och andra företrädare, är en rekommendation att utgå från något eller några av följande områden för att nå bred förankring och skapa resultat som är meningsfulla för många i omgivningen.

- **Fler bryggor och båtplatser.** Bland de mest prioriterade idéerna under idéverkstaden var en brygga för reguljärtrafik, taxibåtbygga samt gästbryggor på Djurö. En uppfattning var att varuleveranser med båt kan avlasta lastbilstrafiken på Stavsnäsvägen. Enkätundersökningen visar också att de boende, särskilt på Djurö, önskar fler bryggplatser (inklusive besöksbryggor, gästhamn samt fler och allmänna båtplatser).
- **Lokaler och aktiviteter för områdets barn och ungdomar.** En fråga som lyftes under idéverkstaden handlade om utökad ungdomsverksamhet. Deltagarna föreslog en större samlingslokal eller ett föreningshus med plats för olika målgrupper och aktiviteter. I enkätundersökningen framhåller också respondenterna att det

skulle behövas fler verksamheter och aktiviteter riktade mot barn och unga.

- **Utökade cykelvägar inom samt till och från bygderna.** Ett stort engagemang väcktes under idéverkstaden för cykelvägar. Fler gångvägar efterfrågades också. I enkätundersökningen lyfter samtidigt många respondenter att cykel- och gångvägar saknas.
- **Förbättrade kommunikationer.** Ett diskussionsämne under idéverkstaden var en så kallad matarbuss trafikerad i olika delar av närområdet. Enkätundersökningens svar visar också att det finns utvecklingspotential för kollektivtrafiken mellan området och centrala Stockholm, till exempel i form av direktbåtar och expressbussar samt fler bussturer under delar av dygnet.
- **Större utbud av läkemedel.** I enkätundersökningen efterfrågar många respondenter ett apotek eller försäljning av läkemedel i området. Under idéverkstaden var också större utbud av apoteksvaror ett prioriterat förslag.
- **Tillgång till tandvård.** Bättre tillgång till tandvård är ett behov som flera respondenter lyfter i enkätundersökningen. Även under idéverkstaden fanns deltagare som var överens om att tandläkare skulle behövas i deras närhet.
- **Fler träningsmöjligheter.** En idé under idéverkstaden som fick gehör handlade om träningsverksamheter såsom gym (inklusive utomhus) och yoga. Liknande intressen uttrycks i enkätundersökningen.
- **Utveckling av marknadsplatser.** Idéverkstadens deltagare sådde frön till att anordna sådant som julmarknad och sommarmarknad i någon av bygderna. De delade uppfattningen med flera av de svarande i enkätundersökningen att inslagen i lokalsamhällets torg och handelsplatser behöver utvecklas.
- **Bättre service i utemiljön.** Respondenterna i enkätundersökningen anser att förbättringar behövs gällande tillgången till papperskorgar och offentliga toaletter. Flera av dem vill exempelvis se fler papperskorgar generellt och specifikt vid busshållplatserna. På idéverkstaden efterfrågades dels fler papperskorgar vid busshållplatser och längs gångvägar, men också offentliga toaletter utmed promenadstråk och bättre belysning i utemiljön.

Om arbetsmetodens betydelse

Erfarenheterna från projektet Bygd för Bygd, inklusive samarbetet med Leader Stockholmsbygd, understryker vikten av att i lokala utvecklingssammanhang arbeta med metoder som utgår ifrån idéer, behov och drivkrafter hos människor som bor och verkar på platsen. En

förutsättning för miljöer där lokal utveckling främjas är att de människor som har stark anknytning till området kan göra sin röst hörd, driva idéer och har tillgång till nödvändiga resurser (vilket kan föranleda samverkan med externa parter) för att genomföra eller medverka till den önskvärda utvecklingen.

Arbetsmetoden har också varit betydelsefull för att utveckla samarbeten mellan aktörer på olika nivåer: Länsstyrelsen i Stockholms län, Leader Stockholmsbygd, Värmdö kommun och föreningar på Djurö och omgivande orter. Samarbetet och dialogen mellan aktörerna kan bland annat underlätta att projektstöd söks och ges för utvecklingsidéer. Till exempel har Mötesplats Stavsnäs beviljats stöd (från Leader Stockholmsbygd) för sin idé att starta en återbruksverksamhet på östra Värmdö. Fler utvecklingsidéer har goda utsikter att bli projekt som kan drivas av invånare, företag och/eller föreningar i bygderna.

Länsstyrelsen i Stockholm – en samlande kraft för en hållbar framtid.

Mer information kan du få av
Länsstyrelsens enhet landsbygdsutveckling
Tfn: 010-223 10 00

Rapporten hittar du på vår webbplats
www.lansstyrelsen.se/stockholm